

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 2 1959

REX

kuningassuklaa

FAZER-uutuus, REX-suklaalevy, on valmistettu FAZERIN maailmankuulusta maitosuklaasta. Samassa levyssä on neljä täytettä:

kermasuklaa • rommi • praliini • crèmebrûlé — minkä herkullisen kokonaisuuden ne muodostavatkaan.

Kysykääpä parhailta asiantuntijoilta — omilta makuhermoiltanne — ja ne vastaavat:

FAZERIN SUKLAA - MAKEISTEN KUNINGAS

120:—

Todellinen miesten mieleinen maali
on

MIRANOL

sillä se soveltuu sekä puulle että metallille sisä- ja ulkokäyttöön.

MIRANOL alkydilakka-maali muodostaa kiiltävän, iskunkestävän, kimmoisan pinnan ja täyttää maalille asetettavat korkeimmat vaatimukset.

Käyttäkää vain parasta — käyttäkää MIRANOLIA!

— maan suurin alallaan —

KANSA TAISTELI – miehet kertovat

KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti O. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtilä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, ylivääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat Simonk. 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28 Puhelimit: tilaukset 19 367, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotilii n:o 94941. KUSTANTAJAT: Sanoma Osakeyhtiö ja Sotamuisto-yhdistys ry.

ILMESTYY VUONNA 1959 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMERONA. TILAUSHINTA 600 MK

AINO MARJA RÄSÄNEN-LEMAITRE

Kello 3.33

OTTEITA SOTAPÄIVÄKIRJASTANI

Puen päälleni ja kurkistan ulos. Mikä ihana kuutamo! Tykkien suuliekit välähtävät eri puolilla, ja ammuspaketit vingahtelevat ylitseni. Toistaiseksi en ole erottanut vastalaukauksia. Ja niitä juuri pelkään, sillä ajatuksissani seuraan sissien ja jalkaväen etenemistä. En voi kuin ristiä käteni ja ajatella heitä, jotka etenevät.

20.3.1943. Maaselän kannas. "Sorsanpesä" (4.D, JR 5, I pataljoona.)

OLEN vasta ollut kuukauden etulinjassa, mutta menneen viikon olen huomannut kummallista levottomuutta pataljoonassamme. Ja tänään sain varmuuden, että jotain erikoista oli todella tekeillä.

Vierailin sotilaskotisisar Hilkan kanssa komentopaikalla. Olimme nimittäin eilisellä saunamatkalla tavanneet komentajan ja lupasimme käväistä heillä

kylässä. Alkukankeus vaivasi sielläkin, kuten kaikkialla, jossa olemme ensi vierailulla. Nainen kun on harvinainen vieras täällä, ja meitä kun oli vielä kaksi kappaletta. Korsu oli upeampi kuin muut täällä näkemistämme. Takassa paloi tuli. Piti istua nojatuoliin. Se oli koverrettu valtavasta rungosta. Hilikka pelasi shakkia papin kanssa ja minä juttelin lähettiupseerin ja majurin kanssa.

— On ollut paljon puuhaa viime aikoina, sanoi komentaja, majuri Sorsa.

Oli liikuttavaa seurata, miten he hellivät koiraansa. Sille annettiin vitamiineja ja kalanmaksajäykkä. Ei ole muita naisia hellittäväniä kuin koira, he vakuuttivat ihmettellymme. Sotilas touhusi meille korviketta keittiökorsun puolella. Hänelle oli annettu sopiva nimi "Geisha". En tiedä, jos hän itse piti siitä. Mutta touhukas hän oli.

Emme puhelleet mitään erikoista, sillä pataljoonan komentajan piti olla koko ajan puhelimesta. Varmistuin "kukkulan valtauksista", josta pojat olivat sotilaskodissa kuiskailleet ja tahallaankin meidän kuullen keskustelleet näyttääkseen meille, miten he olivat komentopaikan salaisuuksista sel-

villä. En ymmärrä salakieltä, mutta sitä käytettiin harvinaisen paljon puhelimessa, joten jotain tärkeää on todella tekeillä.

Korviketta seurasi vesipuolukoita.

Koiran kanssa saatettiin kotikorsulle. Oli pientä pakkasta, tähtiä ja aavistus kevättä ilmassa. Kysyessäni, milloin tulevat vastavierailulle, hymyilivät salaperäisinä (luulivat raukat, ettemme aavista mitään!) ja hiukan surullisenakin komentaja vastasi:

— Ehkä siinä torstain maissa.

No niin, sitä ennen kai olisi koettava sotaa...

Ja on kuin vihollinenkin aavistaisi jotain. Vihaan sitä jokailtaista paholaista taivaalla. Eilenkin aivan lamppu pöydällä tärähti, kun pudotti pommin niin lähelle. Ei se ole antanut moneen iltaan nukkua kunnolla, kun se on aina päällä. Ensin kuuluu epämääräistä, katkonaista surinaa — mikä liekään häkääksutin — se kiertää ja kaartaa ja aikansa mietittyään pudottaa pommin. Vähän päästä toisen. Ja sitten lähdetään uuden hakuun. Illalla tulitti sitä ilmatorjunta. Punaiset pallot kirmaisivat taivaalle. Lentokone laski laskuvarjovalon. Se hehkui ja valaisi hankea niin armottomasti. Samaan aikaan soitteli meidän propaganda-automme polkkaa ja saarnasi naapureille...

21.3.

Pojat ovat vakavia sotilaskodissa, vaikka hirtehin huumori koettaa peittää heidän oikeaa mielenlaatuaan. Satakunta lähtee kukkulan valtaukseseen. On todella kysymys kukkulan valtauksesta. On kuulemma oikaistava joku linjassa oleva kiusallinen mutka, työntymä, josta naapuri saa paljon pahaa aikaan.

Minua itkettää, kun katselen ympärilläni ja edessäni olevia poikia. Joku heistä jää palaamatta. Ja toiset joutuvat sairaalaan.

Radiosta tulee "Mantsurian kukkuloilla". Poikien saappaat lyövät tahtia. Kaksi poikaa alkaa painin. He ovat kuin karhunpoikia, kömpelöitä ja nuoria. Arvaan kummankin heistä joutuvan valtaukseseen. He eivät keksi muutakaan, jolla huvittaisi toisia. Jotkut vitsailevat, että on liian suuri muonavahvuus ja täytyy harventaa miehistöä. Joku taas keksi, että ketään upseeria ei ole pitkään aikaan koroitettu, jotta herrat tarvitsevat natsoja ja prenikoita.

Omia upseereitamme ei ole näkynyt sotilaskodissamme. Mutta hämmästyttävän paljon on vierailut naapuripataljoonan upseereita. Tärkeitä tapahtuu. On työtä, on puuhaa.

23.3.

Tänään on kanttiinissamme ollut kiirettä. Valkopukuiset hiihtäjät juovat korviketta loputtomiin. He eivät ole pataljoonamme miehiä, vaan rykmentin jääkärijoukkueesta, kuulemma. He tulevat ottamaan osaa leikkiin. Sen näkee jo heidän hohtavista puvuistaankin ja ilmeestään. Olemme varmoja, että ensi yönä tapahtuu suunniteltu valtaus.

Huomenna olisi vasta sokeripäivä, mutta vaihdan tänään sakariinin sokeriin, sillä pojat vihjailevat, että jospa emme ole huomenna enää sen sokerin tarpeessakaan. Paljon ei tarvita: puoli palaa sokeria

Ilmeet eivät kieli, mitä jäyhän suomalaisen sotilaan mielessä liikkuu ennen hyökkäykseen lähtöä

korvikekuppia kohti ja milkkiä. Ja sekös saa mielen iloiseksi.

Tunnelma on hermostuneempi, mitä pitemmälle aika kuluu. Vitsit eivät tahdo luistaa ja kiroileminenkin käy kankeasti. Olen tavallisesti sakottanut markalla jokaista kirosanää, mutta tänään en ole kuulevinani poikien sadatteluja.

Odotan valtausta jännityksellä kuin kouluaikana

konventtia. Pojat odottavat kovaa rytinää, sillä on tuotu muistakin yksiköistä miehiä ja ajettu ammuksia valtavasti kaikille aselajeille.

Monta tuttua poikaa kävi kanttiinissa. Vaikka eivät puhuneetkaan, kuka joutuu valtaukseseen, näin sen heidän katseistaan. Lupasin säästää heille sitroja, sillä odotimme sitrolähetystä. Olin juuri tuonut täydennyksessä lasten satukirjoja Savujärveltä.

Ne oli kai tarkoitettu rintamanaisille vietäväksi lomatuliaisiksi lapsilleen. Eräs vänrikki osti sellaisen reppuunsa maskotikseen. Muutamat pojat tekivät samoin. Tällä lailla saatiin taas tunnelma hiukan nousemaan. Ollaan huomaavaisia puolin ja toisin ja muutenkin kuin oltaisiin pitkän eron edessä.

Pistäydyn vänrikki Kitusen korsussa. Joku soittaa mandoliinia. Puhutaan hauskoja, vaikka useimmille on edessä yön retki. Samoin Sassisssa ei huomaa hermostuneisuutta. Sinne tuli puhelinsanoma Orionista. Heti lähti hevonen eteen, eivätkä ottaneet minua mukaan. Mutta kun hetken kuluttua tuli viheltelevä mies edestä ajaen täyttä laukkaa, kuulimme, että mies olikin haavoittunut niin lievästi, että lähti takaisin linjoille.

Kotikorsussa käymme aterialle. Rokka ei ole oikein onnistunut. Se on liian hätäisesti kiehunut, selittää Hilkka. Nuorempi vänrikki Andersson käy tervehtimässä. Tarjoamme hänellekin rokkaamme, mutta hän puistaa päätään torjuen. Se on liian vahvaa ruokaa levottomaan mieleen. Mutta präiskäleet maistuvat hänellekin. Ovelle koputetaan. Siellä on komentopaikan lähetti, nuori, hintelä Matti. Hänkin saa präiskäleen suoraan pannusta, kihisevän, kuuman ja hyväntuoksuisen.

Pitkin iltaa käy poikia vaihtamassa jonkun sanan. Mutta kukaan ei viivy kauan. Kaikkia vaivaa levottomuus. Naapurikorsun komppanian päällikkö, kapteeni Välimaa kertoi, että ensi yönä on pientä ammuntaa (ikään kuin me sen vasta ensi kerran kuulisimme). Ei pidä pelästyä. Jos tulee läpimurto, kyllä meistä pidetään huoli, jotta pääsemme divisioonaan päin. Parasta pysyä vain korsussa, eikä kurkistella ulos. Ja hän meni pitkin koipineen, entinen pituushyppääjä-mestari...

24.3. kello 3.38

Viisi minuuttia sitten on taistelu alkanut, ja meidän miehet hyökkäävät. Tai tuskinpa vielä hyökkäävät, sillä joka putki puhuu ja varmistaa. Mutta asemissa he ovat valmiina. Heräsin unen horroksesta hetki sitten, kun valtava keskitys aloitti näytelmän. Aluksi se oli yhtä pauhua ja jyrinää kuin useampia ukkosia olisi iskenyt yhteen. Mikä mahtava sodan sinfonia! Mutta nyt erotan jo tarkasti raskaan tykistön mätkähdykset, piiskatykin vihellykset ja korohorojen "kluksaukset". Ne ovat kuin orkesterin eri instrumentit soittamassa. Mutta tällä kertaa soittaa koko Maaselän kannas. Jokainen patteri, joka on tällä kulmalla, puhuu, jokainen putki tulittaa. Se on kaikessa kaameudessaan komeaa, vaikuttavaa jopa kaunistakin. Joku sekunti on väliä, hiljaista. Mutta pian taas valtava yhteislaukaus aloittaa tulen.

Puen päälleni ja kurkistan korsusta ulos. Mikä ihana kuutamoaamu! Tykkien suuliekit välähtävät eri puolilla ja ammuspaketit vingahtelevat ylitseni. Konekiväärin äänen erottaa vain ulkona, kun se yhtämittäisena ta-ta-tuksena yhtyy orkesteriin. Toistaiseksi en ole erottanut vastalaukauksia. Ja niitä juuri pelkään, sillä ajatuksissani seuraan sissien ja jalkaväen etenemistä (jälestäpäin Välimaa kertoi, että kun pojat olivat yöllä lähteneet hiihtämään

Kello 3.33

valtaukseen, oli hanki kohissut kuin pauhaava meri). En voi kuin ristiä käteni ja ajatella heitä, jotka etenevät.

En ole varma kuka menee, mutta poikien kertoman mukaan upseerit: Ollikainen, Lehtonen, Vaarma, Vuori ja Orkamo ovat hyökkäämässä miehin. Kolme viimeksi mainittua kävivät sotilaskodissa illalla. Vain Orkamo osoitti tavallista tyyntä rauhallisuutta, joka häntä aina ympäröi. Ei hän puhu paljon, mutta on ystävällinen ja kohtelias. Pojat sanovat, että hän on miesten mies, vaikka on hyvin nuori. Toisia olen tavannut vain kerran...

Kello 4.10

Yhteispauhu on loppunut. Vain piiskatykki iskee akkun suunnasta. Raskas tuntuu ääntelevän Hilkan sängyn kohdalla, ja joku ase paukkuu korsumme oven luona. Korsumme on siinä 4×2 , ja taistelu on mitattava sen puitteissa. Sen alkamishetki oli yöllä kello 3.33. Nyt ei sekään ole enää salaisuus, kuten koko taistelukaan, jonka kulusta emme toistaiseksi tiedä korsussamme muuta kuin taistelun äänen.

Aamuhämärissä alkoi jsp-hevosia ajaa ohitsemme. Niissä oli haavoittuneita. Naapurikorsusta kuulin, että kukkula oli meidän. Mutta eivät pojat näyttäneet onnellisilta. Oli kuulemma paljon haavoittuneita ja joku kaatunutkin. Mutta keitä, ei ollut tiedossa.

Panin tulen kaminaamme ja keittelin korviketta. Välillä kävin katsomassa rekiä, jotka ajoivat ohitse. Näen että ajomiehet ovat hyvin väsyneitä. Koko aamun he tulituksesta huolimatta ovat ajaneet taistelupaikan ja Jsp:n väliä.

Hyppään erään reen kannoille, jossa makaa ruskeatukkainen mies. Hän on Kurkijoelta, kotipitäjäni miehiä siis, Rapo nimeltään. Vaikeasti haavoittunut, mutta koko ajan tajuissaan. Välillä Rapo valittaa, sillä tiessä on kuoppia. Siitä on viimeisien tuntien aikana ajanut liian monta hevosta. En voi tehdä muuta kuin rohkaista miestä, sillä olemme lähellä sidontapaikkaa.

Jsp:n ympärillä on paareja, verisiä vaatteita, kypäroitä. Hiivin sisälle, jossa tohtori (muistaakseni Boris Balin tai Bali?) ja pojat äänettöminä ja nokkelasti työskentelivät. Miten nopeasti, hellästi ja lohduttaen pojat toimivat, sitoivat, tukivat ja käärivät haavoittuneita kohtia. Eräs lääkintämies hääräsi ruiskujen kanssa, kersantti kirjoitti kirjoihin. Täällä kuulin, että Ortamokin oli haavoittunut päähän kranaatin ammuksesta, josta neljä miestä sai osuman. Kypärä oli kuitenkin suojellut häntä. Hän oli jo matkalla kenttäsairaalaan, jonne nämäkin pian joutuisivat. Huomaan, etten voi olla avuksi. Taidan olla vain tiellä, sillä tohtorin ärtynyt katse ajaa minut ulos.

Nyt vasta näen, että hangella, korsun kupeella on muutamia kaatuneita, joita ei ole ehditty vielä lähettää taaksepäin. Kahukseni kuulen, että yksi noista nukkuneista on komentopaikan lähetti, sama nuori mies, jolle illalla annoimme präiskäleen. Kurkkuani kuristaa, silmissäni kirvelee. Olen niin suunniltani, että palaan suon yli ajattelemta vaaraa, mikä tässä on tarjolla, kun oikaisen kotikor-

sulle kentän yli, johon muutaman hetken kuluttua alkaa sataa rautaa. Vasta korsussani tajuan, että olisi pitänyt tulla tietä myöten. Mutta vihollinen ei ole alkanut vielä raskailla vastata...

Sotilaskodin aukaisemme tänään aikaisin. On ihana aurinkoinen aamu, mutta vihollinen on aloittanut juuri 4—6-tuumaisilla yhtämittäisen ammunnan. Nyt on ylittämäni suo täynnä kuoppia. Oven takana oli likaisia, väsyneitä miehiä. Valkea lumi-puku on yöllä ryvettyynyt kamalaksi. Ja heidän kasvosensa ja kätensä ovat mustat, silmät verestävät ja ilmeensä väsyneet.

— Janottaa, mutta ei ole rahaa. — Lasken heidät sisälle ja annan pari kuppia mehua miestä päälle ilmaiseksi.

Helenius käväisi juuri ja kertoi, että kolme on kaatunut viime yönä heidän korsunsa pojista ja kymmenen haavoittunut. Siis vänrikki Kitusen korsun poikia, joiden luona pistäydyin eilis-iltana. Annoin Heleniukselle juuri saatuja sitroja. Hänellä oli kuusi vanjaa vietävänä Töpinään, vankeja viime yön taistoista. Sillä aikaa kun Helenius pistäytyi sotilaskodissa, vartioi konepistoolimies vankeja, vaikka epäi nuo karkuun yrittäneet. Väsyneiltä vaikuttivat vanjatkin töppösissään ja toppatakit piirtyivät hyvin likaisen värisinä valkeaa hankea vasten. En ihmettele ensinkään, jos Helenius tasasi poikien himoitsemat sitrot vankien kanssa. Sitrot ovat pieniä, keltaisia hedelmäpastilleja...

Koko aamun on sotilaskodissamme ollut vilkasta. Pojat käyvät hakemassa pakeilla korviketta linjasta palanneille, ja joku taistossa mukana ollut käy itse juomassa mehua. On harvasanainen ja masentunut, vaikka kukkula on vallattu, mutta pojat epäilevät, ettei sitä pystytä pitämään, ja kahdeksankymmenen miehen haavoittuminen ja parinkymmenen kaatuminen oli liian kallis hinta moisesta.

Tulee reipas taistelija, jolla on vyöllään uudet, ruskeat nahkakengät, erittäin hyvää tekoa. Hän on evakuoitunut ne vihollisen korsusta. Niitä ei ole vielä ehditty käyttää, joten pohjasta ja leimoista saamme todistuksen amerikkalaisesta avusta. Uutiset ovat niin masentavia, ettei kukaan jaksa edes vitsailla. Omasta jääkärikomppaniasta ei ole tallella kuin kymmenen miestä. Kolmekymmentä otti osaa valtaukseseen. Amerikkalaisten kenkien omistaja jäi ainoaksi mieheksi ryhmäänsä.

Ortamo oli kuulemma haavoittunut vaikeasti, mutta hiihti itse sidottavaksi ja sanoi voivansa hyvin sekä selitti pojille tehtävät ennen lähtöään. On siinä rautaiset hermot, ihmettelivät pojat. Kerrotaan myös vänrikki Vesasta, joka tuli savotalta tänne ja pyysi päästä mukaan. Sai joltakin lainaksi tussarin. Sitä ei lainaaja saa ikinä takaisin, sillä Vesa kaatui viime yönä.

Kitunen käväisi korvikkeella. Hän lähti eteen jällelle jääneine poikineen, sillä Vaarma on haavoittunut käteen.

Olen toiminut kuin puolipyörreissä, vaikka pitäisi poikia rohkaista. Panin sokeria kassaan rahojen päälle, vaikka piti panna kuppeihin. Se tietysti poikia huvitti, mutta he ovat itekin hajamielisiä, maksavat väärin tai unohtavat ottaa vaihtorahaa.

Lumipuvun väristä näkee, kuka on ollut yöllä

mukana. Savisia ollaan. Ruskeankeltaisia, suuria reikiä on housuissa ja takissa, kypärä päässä ja kaikenlaisia reppuja ja lippaita selässä. Kasvot harmaana, silmät punareunaisina, kädet vapisevina ja kuitenkin miehekkäitä ja hyväntuulisia. Miten heitä kaikkia ihailenkaan.

Pioneerit aterioivat täällä, aukaisevat säilykepurkkeja. Onpa heidän vyöllään vekottimia! Käsikranaatin varsia pistää repuista... Vihollinen on aloittanut ankan tullen. Pojat vakavoituvat. Pelkäävät vastaiskua, uutta hyökkäystä.

Lentokonepaholainen, joka on vain pimeän tulta lentänyt meidän puolellemme, uskaltautuu röykeästi päivälläkin tänne. Aurinko paistaa ihanasti,

Tuli juuri kranaatti parinkymmenen metrin päähän. Mutta eräs pioneeri istui vain rauhassa ja söi oviaukon edessä pihalla, lumivallin suojassa. Hän otti minulle suuren kranaatin sirpaleen aivan oven vierestä ja antoi sen muistoksi tästä aurinkoisesta maaliskuun päivästä. (Se minulla yhä on tallessa!) Olisiko lentokone johtanut tulta, sillä koko ilta-päivän tulee kranaattia aivan satamalla. Ja monet putoavat lähellemme.

Unkka, sotilaskodin apulainen, joka on tämän sodan aikana menettänyt kolme veljeään, on määrätty linjamiehestä sotilaskotiin, jotta viimeinen säilyisi nelipäisestä veljessarjasta. Eipä tästä ole pitkälti linjaan, sitä paitsi Unkka käy lisäämässä puita

Tukikohdan valtaus on alkanut

mutta en voi juosta edes sadan metrin päässä sijaitsevaan kotikorsuun, sillä 6-tuumaiset mätkähtävät suohon Sorsanpesämme ja komentopaikan väliin.

Keitämme vettä korviketta ja tiskiä varten pihalla suuressa muuripadassa. Vaikka puolelta päivin on satamalla satanut rautaa ja vihollinen tekee vastaiskua ja aikoo vallata kukkulan takaisin, ehtii aina joku korvikkeenjuoja kanttiiniimme. Pojat kieltävät meitä menemästä ulos. Mutta näyttää, että he ovat itse turvallisella mielellä sotilaskotimme suojissa.

padan alle, sulattelee lunta vedeksi ja kantaa kiehuvan veden sisälle. Kranaatit tipahtelevat arve-luttavan lähelle, mutta Unkka osaa laskea niiden vaarallisuuden. Ja välillä aina hiljenee kranaattituli.

Kello 17.50. Kukkula menetetty. Tuli juuri mies ja kertoi, ettei luutnantti Lehtonen viereisestä komppanian komentokorsusta olekaan kaatunut. Hän makaa ojassa vihollisen puolella. Sillä vihollinen on todella vallannut kukkulan takaisin. Oli pannut sellaisen keskityksen ja tuonut vielä tankit... Joita meillä täällä ei ole... Pojat poistuvat

vakavina. Mutta eräs ensi komppanian sotilas kääntyi ovelta ja sanoi kohteliaasti: — Voikaapa sisar hyvin ja varokaa... Hänen sanansa hukkuu kovaan täräykseen, jonka sai aikaan lähelle pudonnut kranaatti. Itse hän poistui, mutta käski minun visusti pysyä korsussa.

Illalla kotikorsussa, kun väsyneenä ja masentuneena yritän Hilkan avulla valmistaa illallista, pistäytyy poikia, joiden uutiset ovat ilahduttavia. Poikia, joita oli luultu kaatuneiksi, on pimeän turvin palannutkin "Mantsuriasta". Se on onnettoman kukkulan nimitys. Heidän mukanaan oli Koski, Lehtosen lähetti, joka kertoi, että kun alikersantti Visala haavoittui niin pahoin, ettei voinut palata Mantsuriasta omalle puolelle, jäi Lehtonen hänen seurakseen ja käski poikien pimeän tullen tulla Visalaa ahkiolla hakemaan. Nyt juuri ovat pojat lähteneet vaaralliselle retkelle yön turvin. Mutta vihollinen on myös kuin ärsytetty ampiainen. Saa nähdä miten heille käy, saadaanko Visala ja Lehtonen hengissä pois ja pelastuvatko pelastajat? Näyttää kuitenkin siltä, että vihollisenkin on väsynyt eikä yritä pahempaa kostohyökkäystä...

Myöhällä, joskus kello 23:n maissa, tulivat kapteeni Välimaa ja luutnantti Lehtonen — viimeksi mainittu hyvin uupuneena, mutta silmissään ja kasvoissaan aivan ihmeellinen onnen loiste — meille kylään. Välimaa oli loistavalla tuulella Lehtosen urotyön johdosta ja siitä, että kaikki pelastajat selvisivät Mantsuriasta ja vetivät haavoittuneen ahkiossa pois. Hän oli nyt matkalla kenttäsaairaalaan. Ja aamulla kuolleeksi luultu Lehtonen on ilmielävänä edessämme. Laitoimme oikein vahvaa korviketta, vahvempaa kuin oikeastaan olisi lupa tehdä, ja präiskäleitä. Lehtonen ei jaksanut puhua, mutta olimme kaikki niin onnellisia hänen pelastumisestaan ja siitä, ettei hän jättänyt haavoittunutta toveriaan. Heillä oli ollut hyvin helteinen päivä, mutta vihollinen ei huomannut kuoppaa, jossa he makasivat. Aurinko oli ollut keväisen kuumaa, sillä Lehtonen oli aivan punaiseksi paahtunut kuin olisi maannut keskikesän auringossa hiekkarannalla. Välimaa oli niin tyytyväinen tästä viimeisestä komppaniansa seikkailusta, että hän näytti unhoittaneen kaikki muut ikävät, jotka olivat pataljoonamme kohdanneet viimeisen vuorokauden aikana. Hän kertoi mukavia, ja hänen kanssaan voi keskustella vaikka mistä. Loppujen lopuksi meillä oli oikein viihtyisä ilta. Heidän mentyyään voin vain todeta, kuinka mahdolloman vähän heidän hyväkseen täällä voi tehdä. Mutta eivät he paljon vaadikaan. Ovat vähästä, pienestä ystävällisestä sanastakin, jo kiitollisia.

Lentokonekin on väsynyt pommittamaan. Melkein kaipaen sen surinaa, vaikka vihaankin sitä. Taivas on ihanasti tähdessä. Eivät enää aseetkaan laula. Vain joku hajanainen sarja siellä täällä rikkoo hiljaisuuden. Kotimänty korsun kupeella seisoo ylväänä. Se on ainoa ylpeän tuntuinen täällä. Kaikki muut nukkuvat, sillä viimeinen vuorokausi on ollut voimia kysyvää. Molemmiin puolin linjaa ollaan väsyneitä. Kunhan kenttäsairaalassakin voisivat haavoittuneet poikamme vaihua terveeksi tekevään uneen...

Reino Lämsä

Piiri p

Tämä taistelukuvaus on omistettu kevätkesällä 1944 Juustilassa kaatuneen kapteeni Martti Tauno Jaatisen muistolle.

14. DIVISIOONA oli edennyt korpivaellustaan jatkaen ja kovia taisteluja käyden Pismajoelle tavoitteenaan Rukajärven kylän maastot. Vihollisen sitkeä vastarinta ja omien joukkojen levon tarve antoivat meille Pismajoella tervetulleeseen pysähdysten. Asemasotamaiseksi muuttuneessa tilanteessa vuorottelimme etulinjassa ja lepovuorossa, saunoimme ja lepäsimme.

"Yläpää", ts. divisioonan aivot, ei levännyt, vaan suunnitteli hyökkäyksen jatkamista partiointia ja väkivaltaista tiedustelua apunaan käyttäen. Olihan löydettävä vihollisen puolustuksesta heikoin kohta, mistä läpimurto voitaisiin tehdä pienimmillä tappioilla.

Väkivaltaista tiedustelua lienee ollut myös I/JR 52:n yritys ylittää Pismajoki suoraan maantien suunnassa 5.9.41 aamulla. Hyökkäyksemme pysähtyi Pismajoen länsipuolelle voimakkaaseen vihollisen jalkaväen ja "piiskatykkien" tuleen. Tämän jälkeen suoritimme hyökkäyskaistan vaihdon ja siirryimme Rukavaaran maastoon, jossa otimme vastaan asemat III/JR 52:lta. Muistan hyvin käydyin keskustelun kolmannen pataljoonan miesten kanssa:

— Ette siitä läpi pääse, me olemme hyökänneet viidenkymmenen metrin päähän vihollisen asemista, mutta takaisin oli tultava.

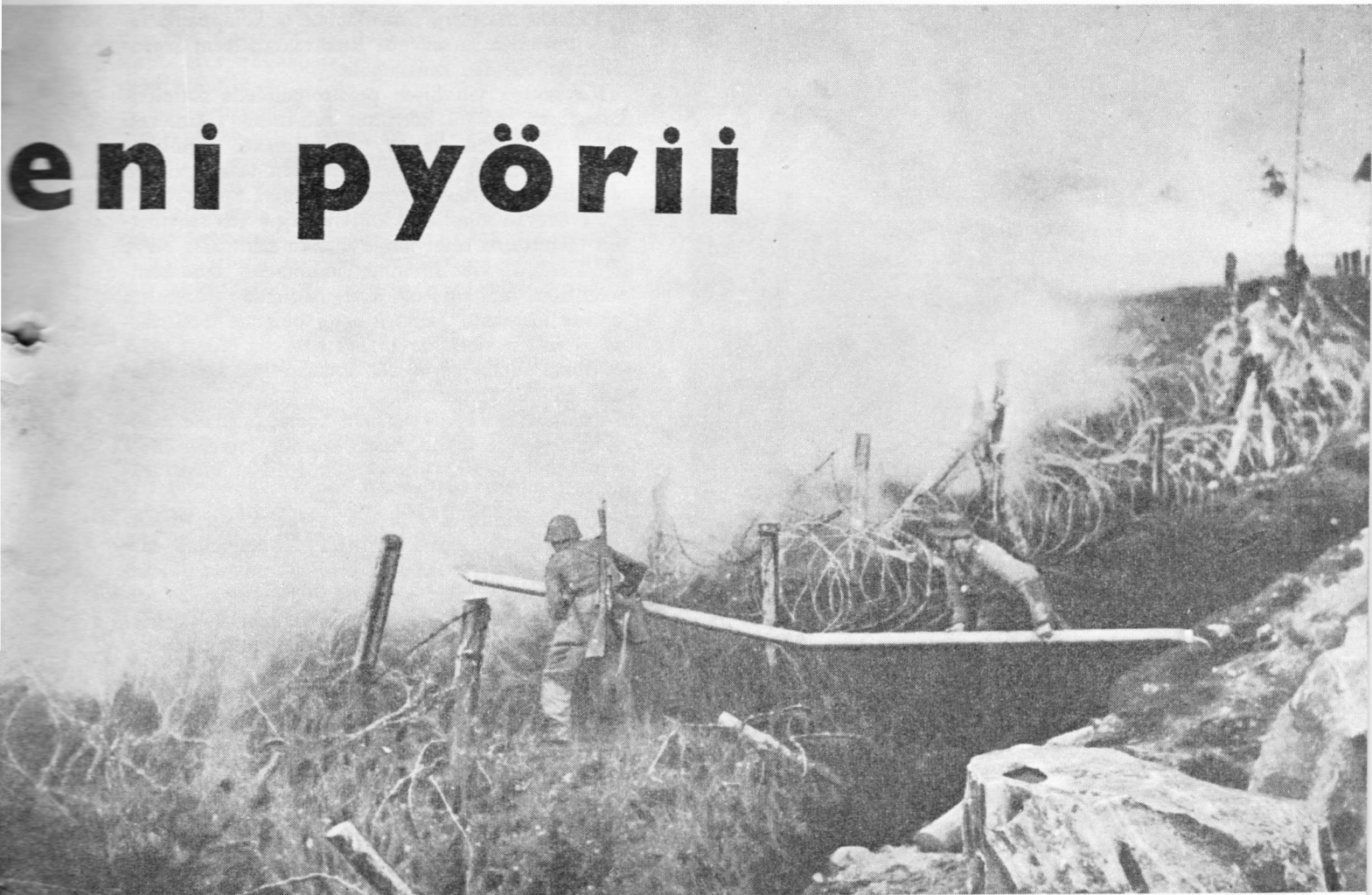
Tähän vastasi silloinen kk-komppaniamme päällikkö, kapteeni L. Hyöky:

— Jos te olette käyneet viidenkymmenen metrin päässä, niin me menemme viiden metrin päähän ja solkena läpi.

Tiettyä ylpeyttä oli kapteeni Hyökyn lausumassa, mutta aikaisemmista puskurivuoroistaan oli I/JR 52 (majuri Kumlin) tunnettu ja tunnustettu hyökkäyksen läpiviejänä.

Etulinjassa Rukavaaralle hyökätessä oli 3. komppania (luutnantti Jaatinen) oikealla ja 6. komppania (luutnantti Reiman) vasemmalla. Edessämme olevat vihollisasemat näyttivät hyljättyiltä, mutta varovaisesti suojattomassa maastossa edennyt I joukkueen tunnustelija, sotamies Miettinen saavutti matkansa pään erästä ampuma-aukosta lähetetystä kiväärin luodista. Tykistömme antoi tämän jälkeen tarkasti lasketun tuli-iskun vihollisen aseisiin, ja

eni pyörii

▲ Pioneerit vihollisen piikkilankaestettä raivaamassa putki-
miinan avulla

▼ Ryhmityksestä päättäen on vihollistulen avaus odotetta-
vissa millä hetkellä hyvänsä

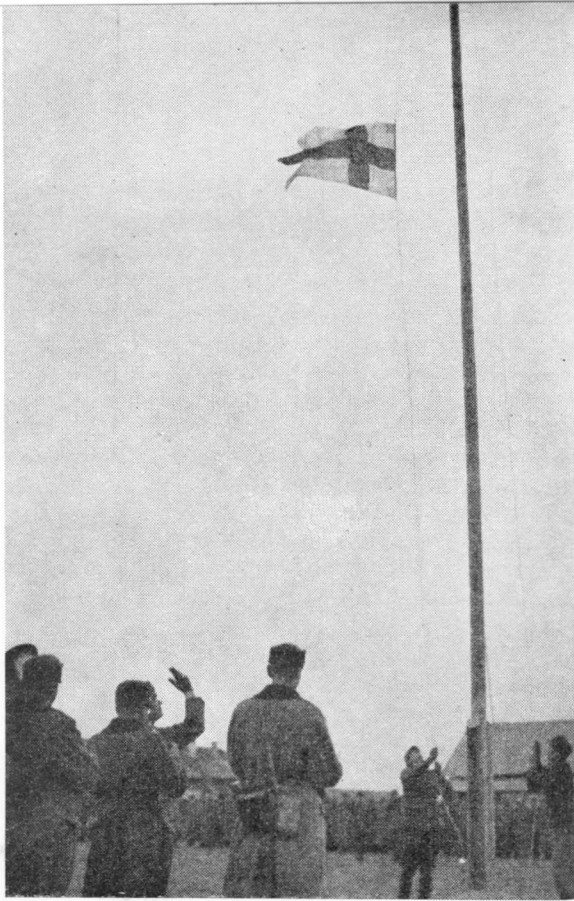
H-hetkeä odottavan jalkaväen oli pidettävä silloin
pääät tarkoin piilossa sirpalevaaran takia.

Heti tuli-iskun jälkeen alkoi etenemisemme noin
45 asteen kulmassa nousevalla rinteellä. Kivi ki-

veltä ja kanto kannolta syöksyimme ja ryömimme
kohti Rukavaaran lakea. Tässä juuri jäi mieleeni luut-
nantti Jaatisen reipas esiintyminen:

— Eteenpäin, eteenpäin, piiri pieni pyörii.

▲ Joukkojen tehdessä kunniaa kohoaa Suomen sotalippu ensi kerran salkoon Rukajärvellä

▼ Komentaja tarkastaa joukot ennen sotalipun nostoa ja kenttäjumalanpalvelusta

Siinä piirissä sitä sitten saavutettiin ja sivuutettiin vihollisasemat, jotka tykistömme oli osittain vaientanut. Innokkaasti hyökkäyksen mukana seurannat hyvä tykistön tulenjohtaja, luutnantti A. Ahti kaatui juuri tämän vaiheen aikana. Samoin kaatui yksiköllemme alistetun pioneerijoukkueen liekinheittäjä mies ennen kuin hän ehti edes liekkiään kohteeseen osoittaa. Näiden kaatuneiden lisäksi menetti komppaniamme tässä läpimurrossa joukon miehiä haavoittuneina.

Vasemmalla eteni rinnallamme 6. komppania rajusti taistellen ja saavutti Rukavaaran laen samanaikaisesti meidän kanssamme.

Kuvaavana vihollisen pelottomuudelle mainittakoon, että edellä kerrotun tuli-iskun aikana oli joku vihollinen känyt tyhjentämässä asemiansa eteen kaatuneen sotamies Miettisen taskut vieden mm. hänen kellonsa ja lompakkonsa.

Pakenevan vihollisen kintereillä pysyen saavutettiin tavoitteena ollut luode-kaakko suunnassa oleva tie. Tielle oli vihollisemme "unohtanut" mm. kenttäkeittiön muonineen. Komppaniansa etenemistä johtava luutnantti Jaatinen antoi piilottaa löytämämme ja silloin vielä harvinaista herkkua olevat neljä säkillistä nuoria perunoita, jotka tulivat vielä aikaan hyvään tarpeeseen.

Pataljoonan käskyn mukaan komppaniamme kääntyi tavoitteensa saavutettuaan oikealle taisteluhautoja vyöryttäen, uutena kohteenaan eteläsuunnassa näkyvä kukkula.

Taisteluhautojen vyörytys on helpompi kirjoittaa kuvata kuin sitä suorittaa. Komppanian edessä edellä kerrottuun tavoitteeseensa antoi luutnantti Jaatinen tämän kirjoittajalle tehtäväksi oikean sivustan varmistamisen II joukkueella. Varmistettavaan leveään maastoon hupeni joukkueeni kokonaan. Kun jouduin uudestaan syvemmälle läpimurtoalueella olevien vihollisen taisteluhautojen eteen, huomasin olevani kahden lähettini kanssa. Kk-joukkueen johtaja, luutnantti A. Heimonen oli jo ennättänyt tuoda eteen turvallisen "urkupysynsä" (kk:n) ja tulitti parhaillaan yhdyshaudasaan pakenevaa vihollista, kun hänet tavoitin. Tämä aina reipas luutnantti sanoi hoitavansa kasapanostyöt, kunhan tämän kirjoittaja vain hoitaa konepistoolihommat. Noin kolmesataa metriä me hoitelimme töitä vuorottain. Heimonen heitti kasapanoksen mutkan takaa ja sen räjähdettyä soittelin konepistoolia näköyhteydessä. Viimeisen kulman takana, kasapanosten loputtua, pelasivat sekä meidän että ammustaudentäjänä toimineiden lähettiemme elämän vihollisen vastahakoiset pk:n etuudet. Niiden ääressä liian hitaasti tuhartaneet naapurit saivat rävyksen konepistoolistani, ja sekin kulma oli taas sitä myöten selvä.

Luutnantti Jaatisen johtamana saavutettiin uusi tavoite ja jouduttiin jälleen tulitaisteluun sielläkin maahan kaivautuneen vihollisen kanssa. Iltapäivällä 6.9.41 tuli avuksemme II/JR 31. Yritimme jatkaa etenemistä yhteisvoimin, mutta se raukesi vihollisen itsepintaiseen vastarintaan.

Olin joukkueeni kanssa äärimmäisenä oikealla sivellä, kun vihollinen yritti erästä monista vastaiskuistaan. Läpimurron aikana olimme ottaneet mukaamme vihollisen aseimiinsa jättämän pienoishetimiten ammuksineen. Kun vastapuolelta kuuluvat komennot panivat aavistelemaan lähestyvää vastaiskua, aloitimme "oman tykistökeskityksemme." Asiaan kuuluvaa koulutusta saamattomina emme tieneet niiden suuntauksesta kerrassaan mitään. Suuntasin heittimen putken vain silmämääräisesti etuviistoon ja korpraali Korhonen pudotti peruspanoksella varustetun ammuksen putkeen. Siellä se vastapelurin asemien sisällä räjähti ja sillä suun-

tauksella jatkaen paahdoimme loputkin ammuks-
set menemään. "Tykistöemme" vaikutusta emme
tienneet, mutta ainakin pulinat loppuivat etumaas-
tosta, eikä vastaiskua meidän kohdallamme sinä
yönä tullut.

Seuraavana päivänä etenemisemme jatkui ja sil-
loin ylikersantti Pirinen sai joukkueemme äkkiä
matalaksi. Sivuutimme nimittäin päitemme me-
noksi aiotun miinakentän, johon oli johdettu lau-
kaisulanka vihollisen puolelta. Koska olimme jo
vaaravyöhykkeen ulkopuolella, käskin ylikersantti
Pirisen vetäistä langasta. Seuraus oli korvia huu-
maava, ja ilmanpaine paiskasi joukkueen lähimmät
miehet maahan.

Mielihyväksemme saimme käskyn irroittautua
II/JR 31:stä ja palata omaan pataljoonaamme. Kun
olimme marssineet takaisin läpimurtokohdalle, oteti-
ttiin tauko ja aloitettiin niiden jo aikaisemmin mai-
nitsemieni uutisperunoiden keittäminen kenttäkeit-
toastioissa. Tästä ei pitänyt Rukajärven takaa kat-
seleva vihollistykistön tulenjohtaja. Hämärtyvässä
illassa hän antoi suunnata putkensa nuotiotuliam-
me kohti. Oli meidän onnemme, että tuo tulen-

johtaja oli laskuissaan tehnyt muutaman piirun vir-
heen. Kun ammuksset rysähtivät meistä noin 30 m
oikealle, sammuivat äkkiä myös nuotioimmekin. Suo-
jaudimme ja söimme perunat puoliraakoina. Hy-
viä ne olivat ja täyttivät mahat, jotka olivat huollon
puutteessa ja kauan mourunneetkin. Mutta huolto-
miehillähän oli ollutkin paljon tärkeämpää työtä
ammuksien ja haavoittuneiden kuljetuksessa tietttö-
mässä korpimaastossa kuin meidän mahojemme
huoltaminen.

Saavutettuaamme oman pataljoonamme oli tie jo
itse tavoitteeseen, Rukajärven kylään, avautunut.
Luutnantti Jaatinen sai hyvin ansaitsemansa koti-
loman "piirinsä pyörittämisestä", ja tämän kirjoit-
taja sai kunnian johtaa reippaasti taistelleet Var-
paisjärven pitäjän miehet Rukajärven kylän juhla-
kentälle valloituskatselmukseen, jonka itse divi-
sioonamme komentaja, eversti Erkki Raappana suo-
ritti.

Suurimpana vaivannäön palkkana saimme vielä
katselmuspäivänä ottaa vastaan kotiseutulähetystön
runsaine paketteineen ja lisättäköön — kaivattuine
kirjineen.

Rukajärven valloittajia paraatissa kenttäpiispan pitämässä jumalanpalveluksessa

LEO Y. HELLE

Juhannusaaton ajatukset haihtuivat, kun määrättiin panemaan reppu kuntoon ja äkkiä. Emme me kaukopartion miehet olleet oikein tottuneet niin tulen palavan kiireiseen lähtöön. Mehän tavallisesti nukuimmekin reppu selässä, kun asialla olimme, mutta nyt hän oltiin vain levon merkeissä.

Juhannusaaton partio

OLI JUHANNUSAATON aatopäivä vuonna 1942. Rukajärven linjoilla oli vietetty rauhallista rinnakkais-eloja jo jonkin aikaa. Tietysti yhtä ja toista aina sattui. Mutta yleensä kuitenkin olo tuntui melko mukavalta sota-ajan rintamallaoloksi. Meikin olimme kauniin Tiiksjärven rannalla viettäneet mukavia päiviä ja unelmoineet "siviilin" kesäloma-ajoista. Poutaakin oli ollut jo pitkälti. Ja mikäpä silloin olikaan viettää kesälomaa täydellä palkalla, uida tarpeekseen, kalastaa ja paistaa nahkansa ruskeaksi.

Niin, perin mukavalta tuntui olo. Haaveilimme todella oikein rauhan junannuksesta.

"Saunasaikka" oli juuri juotu, sen kun sai juoda milloin vain halutti pistää pakkinsa tulelle. Eikä kiirettä pidetty heräämisenkään kanssa.

— Vorho — — Joronen — — tänne äkkiä, kuului rauhaamme yhtäkkiä majurimme äänellä huudettuna, ja tämä ei suinkaan tuntunut rauhaisalta. Uneliaimankin kuorsaus kyllä lakkasi heti. Eikä kulunut kauankaan, kun ylikersantti Vorho ja kersantti Joronen jo juoksujalkaa painelivat takaisin kämpälle, ja tyylistä näimme, että nyt ei sopinut enää haukottelua jatkaa.

Juhannusaaton aatokset haihtuivat, kun määrättiin panemaan reppu kuntoon ja äkkiä. Emme me kaukopartion miehet olleet oikein tottuneet niin tulen pala-

van kiireiseen lähtöön. Mehän tavallisesti nukuimmekin reppu selässä, asialla kun olimme, mutta nyt hän oimmekin levon merkeissä oleilemassa.

Eipä silti mennyt montakaan minuuttia, kun jo olimme vääpelimme Eskolan kopissa saamassa kukin osuuttamme. Kaksi partiota oli lähdössä, kahdeksan miestä, ja ylimääräisen pakkauksen kantajana minä, radiomies kun olin. Hetkessä olivat hernekeitto ja biisoninliha repussa, kuten myös "munat" ja muut paukut ja tietysti uistin. Sehän oli repussamme aina ensimmäisenä. Vähää vaille kymmentä istuimme jo kuorma-auton lavalla ja matkalla.

Suureksi ihmeeksemme auto kuitenkin kääntyi koti-Suomeen päin, ja siitä ehätimme kersantti Joroselta kyselymään, että minnekäs sitä ollaan niin kuin matkalla. Harvasanainen veli kun oli, hän sanoi vain: — partioon! No, vähän vedimme henkeä takaisin kiireen päälle, ja uudelleen tuumasimme, että ei kai nyt sentään koti-Suomeen partioon lähdetä. Selvisihän se tilanne siitä, vaikka mitään suunnitelmaa ei vielä ollut, se selvisi vasta paikan päällä.

Kolme penikulmaa meitä vietiin autolla, ja todella mukavalta tuntui taas jalkamieheksi muuttua. Ei ollut nautintoa istua tyhjän kuorma-auton lavalla, kun painelimme "sadan" nopeudella silloisia "valteiteitä".

Surkea oli näky perillä. Kaksi autoa romuna tie-

puolessa suuren mäen alla. "Naapurit" olivat laittaneet raitille muutaman miinan, ja aivan kuin rauhanajan kettujahdissa siinä sitten olivat saalistaan odotelleet. Määräaikanaan se olikin saapunut ja suuri oli ollut tuonen sato, jahtimiehille antoisa. Me nyt sitten olimme taas puolestamme tulleet jahtimiehiä jahtamaan.

Ei siinä kauan keritty sekasortoa katsella, jälkiä haimme ja etsimiämme löysimme. Siitä se autollinen miehiä haihtui pian kauas tietömmille saloille, matkanpäätä tietämättä.

Suoraan pohjoiseen me painuimme seuraten — jäljistä päätellen — arviolta kolmikymmenpästä joukkoa, me kahdeksan miestä, erämaan suvijuhlan aaton aattona.

Aivan juoksujalkaa välillä menimme, sillä "he" olivat meitä pari tuntia edellä. Se oli aika paljon erämaassakin, hyllyvillä soilla ja kankailla taivaltaessa. Kuulostellen vielä välillä ja ollen äärimmäisen varuillaan muutenkin.

Usein jäljet hukkuivat, kuten ensimmäisellä suurella palokankaallakin. Mustaa oli maa ja kangas kova. Ei siihen saanut jälkeä oikein tekemälläkään, saati sitten varoen vaeltamalla. Erämiestaitomme ja intiaanivainumme oli kovilla. Mutta löytyivät ne jäljet taas ehkä hyvän arviomme ja sotaneuvottelun jälkeen melkein juuri sieltä, mistä oletimmekin.

Eipä silti, eivät olleet naapuritkaan ensimmäistä kertaa eräretkellä. Oikein kai hekin olivat arvioineet, että joutuvat takaa-ajettaviksi. Ovelasti he osasivat hirvipolkuja hyväkseen käyttää ja tehdä välillä valejälkiäkin. Ei ole helppoa liikkua rämeellä ja samalla seurata

sellaista jälkeä, joka häipyy heti jalan noustua. Mutta aina sentään jotain jäi, jotain sellaista pientä, mitä me osasimme seurata.

Niin kului aaton aattopäivä hiljalleen meidän tarpoessa ja vainutessa.

Tuli yö. Onneksemme kesäyö, sillä mehän olimme menopäällä. Yön viileyskin tuntui oikein mukavalta niinä muutamana tuntina, jolloin aurinko viipyi metsänreunan takana. Ja niin meni yökin.

Aamun ensi säteissä hiipi mieliin pienoinen raukeus. Eipä sitä oltu oikeastaan levätkään sitten lähdon jälkeen. Sen kuin vain oli mitattu korpia ja soita, kohta parikymmentä tuntia. Pysähdyimme, ja mukavalle tuntui kääntää naamansa aurinkoa päin, hotkasta pari pakettia hernekeittoa vatsaansa ja torkahtaa. Kaikkien muiden paitsi minun, radiomies kun olin. Kaikessa kiireessä oli jäänyt pari sovittua aikayhteyttä radiolla pitämättä. Eipä ollut nytkään sovittua ajan hetki, mutta päätin kuitenkin yrittää. Jospa ne kaverit sittenkin kuuntelisivat! Sanoin lähteväni etsimään sopivaa antennipaikkaa saatuaani partion johtajalta lähetettävän tiedonannon.

Tovin etsin puuta, mihin heittäisin antennin, jotta lähetystäni kuultaisiin. Löysin vihdoinkin sopivan kukkulan. Sain antennin ylös, sen kun vain naputtamaan kutsua. Eikä siinä kovasti monta kertaa tarvinnutkaan kutsua toistaa, kun jo kuultiin. Tyytyväisenä totesin, että hyvästi kuulivatkin. Enkä aikaillut antaa sanoamani.

Varmaankin ystäväni Nissinen teltassaan kuitenkin hämmästyti, kun hän yhtäkkiä rupesi kuulemaan harvakseltaan merkkiä — odottakaa! Mistä vaistosin-

Kaukopartion lepoaika rannattoman korpimaaston suojassa

kaan jotain, vaikka luurit olivat korvilla — joka tapauksessa tunsin, että jotain oli tulossa minua kohti. Pistoolin otin toiseen käteeni, poistin varmistimen, ja toisella naputtelin odotusmerkkiä edelleen. Ensin luulin, että kaverit tulevat hakemaan minua. Melkeinpä aioin hihkaista. Mutta partiomies oppii tuntemaan, että varma on aina varmaa, oli se sitten mitä hyvänsä.

Olin pienellä mäellä, onneksi aivan vähäpätöisen näköisellä, ja niinpä ne kahinat hiljalleen häipyivät ohitseni. Olin sen verran pusikossa, etten nähnyt mitään. Ja hyvä olikin. Joskus on hyväksi, ettei kaikkea näkään.

Kun sitten hiippailin takaisin lammen rantaan, missä muut miehemme olivat, tulikin kavereille aikamoinen kiire. Oli näet niin, ettei ainakaan meidän porukastamme ollut kukaan liikkunut siellä päin, missä jotain luulin kuulleen. Olivatpa vain verrytelleet varpaitaan.

Äkkiä siinä olivat taas saappaat jaloissa ja miehet menossa katsomaan sinne, mistä tulin. Antennin olin jättänyt puuhun, varmuudeksi.

Olihan siellä jälkiä. Ei niin paljon kuin luulimme, pienempi oli pääluku kuin niillä, joiden perään olimme lähteneet. Oli ollut joukko melkoinen kuitenkin. Tyytyväisinä pojat totesivat, hiljaa kun olin osannut olla, ettei ilman radiomiestä ainakaan jääty. Täpärällä kai ehkä sekin oli ollut.

No, matkaan siinä taas lähdettiin ja kovasti. Mutta olivat kai naapuritkin meidät jo huomanneet nuotiosavusta tai "saikanhajusta". Tai jostain muusta.

Ajan päästä, tunnin ehkä kuljettuamme, totesimme jälkien hajaantuvan. Ne erkanivat monelle suunnalle. Meidän ei sen sijaan sopinut hajaantua, vähänlaisesti kun meitä oli muutenkin. Ryhdyimme neuvonpitoon ja tuumailimme: edesspäin on Tsirkka-Kemijoki ja alue, johon meidän kenttäpostimme ei kulje. Oli ilmeistä, että takaa-ajettavamme olivat hajaantuneet kolmen-neljän miehen partioiksi päästäkseen paremmin liivahtamaan omalle puolelleen. Niin me päätelimme ja totesimme, että tehtävämmekin oli tullut täytetyksi. Oli tuholaisien perään lähdetty ja heidät pois menneiksi todettu.

Partiomme johtajan, ylikersantti Vorhon näytettyä kädellään "tuohon suuntaan" olikin suunta jo "kotia" kohti. Matkanteossa alettiin tarpoa takaisin päin pitkän erämaata. Tarkkana siinä kuitenkin oltiin, sillä emme halunneet langeta mihinkään juoneen. Eihän sitä tiennyt naapurista, mitä aikomuksia sillä milloinkin oli, semminkin kun alkuperäinen seurattavamme joukko oli määrältään huvennut. Rämmittiin siinä taas rämeitä ja kankahia kuljettiin, suorassa suunnassa päin etelää.

Tuli siinä jonkun mieleen nälkäkin, oikeastaan "aamusaihan" mieliteko. Tuli sopivasti vastaamme pikkurainen Tukasjärvikin. Sitä arvelimme kalaisaksi, ja jopahan kärjessä jonoa vetävä kersantti Joronen virkoikin: "Eiköhän panna pojat murua rintaan".

Kaivoin uistimeni Soljan Ollin kanssa esiin, ja ensimmäisellä heitollani sain sellaisen kalan, että en ikinä olisi uskonut ahvenen sen kokoiseksi kasvavan. Puolen tunnin aikana kiskoimme sitten yhdessä ylös — yksin lukien — 52 kalaa.

Olimme vieläkin "varpaillamme", sillä järven toisella puolella nousi savua puiden lomasta taivaalle. Keitä siellä lienee ollutkin, niiden estämättä kalastim-

Luonto vaatii osansa elävältäkin taistelijalta

me ja nautimme sapuskastamme. Siitäkin huolimatta, että vihollinen olisi sattunut nuotiosauhujensa harhauttaessa kytätä omien sauhujemme läheisyydessä.

Syötyämme jatkoimme taas matkaa. Puolen päivän maissa saavuimme Tiiksjärven rantaan, ja kaukaa näimme, että kotona olevat olivat pistäneet saunan ajoissa lämpiämään. Se lämmitti mieltä. Pitkältä tuntui vain se parin tunnin matka, jonka jouduimme rantoja kiertäessä taivaltamaan. Tulipa siinä samalla sentään korjattua ne hälytyslankaketjutkin, jotka joku vietävä oli katkaissut. Noin vain hienosti paukkuja laukomatta.

Niinpä sitten siinä neljäntoista maissa aattopäivänä saavuimmekin takaisin majapaikkaamme, peräti tyytyväisinä, vaikkakin melko painavin jaloin. Mutta oli-pa sitä matkattukin vuorokauden mittaan yli satakunta kilometriä erämaassa, nevoilla ja rämeillä, jokien ja vuorien yli, kankailla ja hirvipoluilla. Koko ajan kuullostellen, tarkaten etumaastoa ja välillä hiiptäen. Luottaen omaan erämiestaitoon ja partioimiskykyyn, uskoen johtajaansa ja luottaen toisiinsa. Niinpä nytkin suomalainen sotilas oli täyttänyt saamansa tehtävän, sellaisen, jonka suorituksen suhteen ei voida antaa käskyä eikä toimintaohjetta.

J. Nurmi

MOTTI MOTISSA

Niin meni jälleen yö, josta ei ollut laskettu selvittävän hengissä, mutta todellisuudessa oli kaikki sujunut tappioita, vaikka oltiinkin itse jouduttu mottiin suljetun vihollispataljoonan motittamaksi. Monesti on tosi tarua ihmeellisempää!

OLEMME hyökänneet Iijärven seudulta kohti Ristilahden kylää Uukuniemen pitäjässä. Kylä on Pyhäjärven rannassa, ja kuten nimikin sanoo, rajoittaa "Ristilahti" kylää pohjoisessa. Eräs vihollisen rajapataljoona on heinäkuun alkupäivinä 1941 vetäytyessään pakkautunut tähän kylään ja pitää päävoimiansa puoliaan lännestä hyökkääviä suomalaisia joukkoja vastaan.

Kev.Os.6 on saavuttanut maaston kylän eteläpuolella. Täällä sain käskyn ottaa muutaman miehen mukaani ja miehittää erään kukkulan Ristilahden maantien varrella, joka todennäköisesti on vapaa vihollisesta.

Otin mukaani erään kk-ryhmän, ja niin etenimme kohti ko. kukkulaa, jonka pian huomasinkin miehiteytyksi. Valtasimme tämän kuitenkin helposti täysin yllättäen. Nyt vasta oikein tajusimme, minkä paikan olimme ottaneet, sillä kukkulalta oli vain noin 30 m maantiehen, joka yhdisti Ristilahdessa olevan vihollisen pataljoonan sen päävoimiin, ja samalla pystyimme täältä tulittamaan kauas Pyhäjärvelle, joten huomasin meidän sulkevan täydellisesti Ristilahdessa olevan vihollisen pataljoonan vetäytymistien.

Taistelut riehuvat sodan tuhoaman kodin raunioilla

Arvasin näkemästäni, mitä odotettavissa on, ja aloimme heti kaivautua ympärään. Emme ehtineetkään kuin alkuun, kun jo huomasimme suuremman vihollisosaston olevan lähestymässä todennäköisesti nyt "motissa" olevia auttaakseen. Ennen kuin mekään näiltä kaivauksiltamme huomasimme, olivat vihollisen lähimmät osat jo aivan kukkulan juurella, mutta avattuamme tulen ne yllättyivät nähtävästi täysin ja vetäytyivät tappioita kärsien takaisin. Jättivätpä sentään meille osan kalustostaan, kuten kk:n ja pari pk:ta. Emme tietysti saisi kauan olla rauhassa, ja niin jatkoimme kaivautumistamme minkä ehdimme.

Ja pian se alkoi. — Ensin ryhtyivät sekä tykistö että kranaatinheitimet naputtelemaan yli Pyhäjärven asemiamme, mutta ampuivat yli, ja ennen pitkää huomasimme vihollisen maantien toisella puolen valmis-

tautuvan hyökkäykseen. Avasimme sinne kiivaan tulen, mutta yllätykseksi totesin, että oikealta oli tulossa myöskin hyökkäys lähimpien vihollisten ollessa jo muutaman kymmenen metrin päässä meistä. Suuntasimme osilla voimia tulen sinne, ja häthätää saimme tämän hyökkäyksen torjuttua, kun huomasimme vihollisen liikehtivän myöskin takanamme, ja pian lisäksi meistä vasemmalla. Luojan kiitos, kaikki eivät hyökänneet aivan samanaikaisesti, joten me voimme tulittaa aina vuoron perään lähimpänä olevia vihollisia. Totesin siis meidän sulkeneen omalta osaltamme vihollispataljoonan "mottiin", mutta itse olimme samalla joutuneet ryhminemme myös "mottiin", sillä yhteys omiin voimiimme oli täydellisesti poikki.

Tässä epämukavalta näyttävässä tilanteessa kuului se iltapäivä ja seuraava yö. Kuitenkin toivoimme, että saisimme pian apua, ruokaa ja patruunoita. Omat patruunavarastot olivat jo loppuneet, ja niinpä aina kun vihollinen vähäksi aikaa vetäytyi taakse, me vuorostamme etenimme lähimpänä olevien kaatuneiden luo ja takavarikoimme heidän aseensa ja patruunansa.

Seuraavan päivän sarastaessa aloimme kuulla epäilyttävää suhinaa Mensuvaaran tien suunnasta. Pian tulla hymistikin tietä pitkin panssari, mutta helputukseksimme vain panssariauto. Tiesimme, ettei tämä ainakaan pääse kukkulallemme. Vaunun päästyä kohdallemme se pysähtyi, aseensa piippu kääntyi päin aseitamme, ja pian roiski tuo piiska vihollisena mäkeämme. Me emme voineet tehdä autolle mitään, koska meillä ei enää ollut jäljellä edes käsikranaatteja puhumattakaan pst-kivääreistä tai tykistöavusta. Aikansa ammuttuaan auto lähti jatkamaan matkaansa "mottiin", jossa se ei kuitenkaan viipynyt tuntia kauempaa, kun jo palasi, pysähtyi suunnilleen samassa paikassa kuin äsken, ampui jälleen muutaman kerran ja poistui.

Noin parin tunnin kuluttua toistui jälleen sama näytelmä, ja arvelimme, että nyt se alkaa tyhjentää "mottiaan" panssariauton turvin meidän voimatta sille mitään. Eräs pojistamme pelasti kuitenkin tilanteen. Hän oli jälleen ryöminyt evakuoimaan kaatuneita, ja onneksi tapasi erään, jolla oli 3 kpl 3 kilon kasapanosta mukanaan. Jaoimme nämä kiireesti, ja otin niistä yhden sekä aloin ryömiä puron vartha pitkin maantien suunnalle. En kuitenkaan ehtinyt sinne, kun tuo panssariauto jälleen tulla rynnisti "mottiinsa", nyt kuitenkin pysähtymättä. Tällä aikaa minä pääsin onnellisesti rummun viereen ja jäin odottelemaan auton paluuta. Eikä kestänyt kauan, kun kuulin sen tulevan — nykäisin ja asetin paukkuni maantielle samalla itse kyyristyen rummun alle. Kuului räjähdys. Arvasin onnistuneeni. Varovasti kurottauduin katsomaan, ja huomasin auton räjäytyksen olevan selvän tapauksen, sillä torniluukku ja ovi olivat lentäneet selälleen. Vilkaisin sisustaan ja totesin sen olevan muhennosta.

Tämän jälkeen ei kestänyt kauan, ennen kuin alkoi jälleen kuulua panssarin jyrinää, ja nyt sieltä tulla pörhältä niitä useampia. Olin kuitenkin huomannut, ettei näillä vaunuilla ole minkäänlaista pohjapanssaria, joten käsikranaattikin tepsii, kun sen saa räjähtämään vaunun alla. Pojat olivat nyt onnistuneet evakuoimaan kaatuneilta vihollisilta muutaman käsikranaatin. Ja niinpä meitä ryömi jälleen kolme veikkaa kohti maantien ojaa. — Tällä kertaa kävi niin, että ensiksi tuhottu vaunu tukki tien lähestyviltä vau-

nuilta, joten nämä olivat pakotettuja pysähtymään, niin että ei muuta kuin tuumasta toimeen ja pian seisoi kapealla maantiellä tukikohtamme kohdalla kokonaista 7 kappaletta panssariautoja tuhottuina.

Tähän mennessä olimme keränneet hienommanpuoleisen asekoelman vihollisilta, sillä nyt meillä oli muistaakseni 2 kk:ta, 17 venäläistä pikakivääriä sekä valtava määrä patruunoita ja valmiiksi täytettyjä lippaita. Nämä olivatkin tarpeen, sillä illan tullessa vihollinen alkoi jälleen hyökätä tukikohtamme vastaan joka puolelta. Eivät "naapurit" varmasti arvanneet, että meitä oli vain 12 villinnäköistä aseveikkaa, joilla oli täysi työ selvittää tilanteesta. Meillä ei ollut myöskään aikaa ladata aseitamme, vaan häthätää kerkesimme vaihtaa aina uuden valmiiksi katsomamme aseensa, joten nyt olivat tarpeen nuo vihollisilta keräämämme ptk:t. Eivätkä ne lakkoilleet, vaikka hiekka rutisi liikkuvissa osissa ym! Näin meni jälleen yö, josta emme olleet laskeneet selviävämme hengissä, mutta todellisuudessa olimme siitä selvinneet ilman minkäänlaisia tappioita. "Tosi on tarua ihmeellisempää", tuumimme.

Seuraava aamupäivä oli rauhallinen, mutta iltapäivällä alkoi vihollinen takoa asemiamme jälleen tykistöllä ja kranaatinheittimillä. Se luuli luonnollisestikin tulivoimasta päätellen meitä olevan suuremmankin osaston. — Jonkun ajan kuluttua ilmoitti korp-raali Mäkinen haavoittuneensa sirpaleesta, joka samalla teki hänen kks:nsa käyttökelvottomaksi. Samassa alkoi kuulua myös hurja "uraa"-huuto "motista", ja huomasin vihollisen lähteneen hyökkäykseen murtautuakseen ulos. Osillaan se hyökkäsi meistä vasemmalle, ja siihen maastoon avasimme ainoalla konekiväärillämme tulen, mutta vain "avasimme", sillä samassa kranaatinsiru meni läpi konekiväärin vaipan, ja kk oli hiljaa.

Samanaikaisesti lähti kylästä pitkin tietä tulemaan vastaamme hyvää vauhtia panssariauto, jonka perässä monta hevosvankkuria ja pienempi osa joukoista. Sain käteeni erään venäläisen pienen kasapanoksen, ja juoksin harjanteen suojassa maantien mutkaan ehtiäkseni sinne juuri parahiksi vähän ennen panssariautoa. Sinkosin panoksen tielle, jossa se räjähti panssarivaunun alla ja sytytti vaunun palamaan. Myöskin pojat tulittivat mäellä samalla minkä aseista lähti. Vihollisten huomattua, ettei läpimurto onnistunut tältä suunnalta, he juoksivat rantaan, riisuutuivat muutamassa sekunnissa ja hyppäsivät veteen uidakseen yli lahden. Ainoastaan noin 4—5 miestä selvisi yli, sillä muut ammuttiin veteen kuin sorsajahdissa.

Nyt oli kuitenkin "motti motissa" lauennut ja saimme yhteyden omiimme, ruokaa nälkäisiin vatsoihimme ja ainakin pienen, hyvin ansaitun levon näiden kolmen kovan vuorokauden jälkeen.

Ensimmäiset meikäläiset, jotka näimme tuon motin lauettua, oli silloinen divisioonamme komentaja, eversti Blick (nyk. kenraaliluutnantti), joka tuli taistelulähetinsä kanssa paikalle, katseli tuota valtavaa määrää kaatuneita vihollisia sekä tuhottuja panssariautoja ja huudahti: "Tälläkö porukalla te olette tämän jäljen tehneet?"

NIILO KENJAKKA

Taipaleenjoella tammikuun lopulla 1940

Tykistöemme ottaa vastaan uuden vuoden
ampumalla tervehdyslaukauksen klo 24

Olemme täynnä odotusta. Joku vit-
jasta palaava vanha mies kuiskasi läh-
tiessään: – Varustautukaa aamulla
vastaanottamaan tulikasteenne, sillä
vihollinen tietää, että hänellä on vih-
reitä poikia vastassaan. Mutta pitäkää
kutinne, ettei meidän tarvitse tulla
vastaiskuun!

MARSSIMME Taipaleelle, talvinen tähtitaivas on kammottavan kirkas, se tietää taas surmanlintujen vierailuja. Pyhäjärvellä olo oli ollut vain meidän totutautumista tuleen, mutta nyt on edessämme tosi työ. Taipale on kestänyt sodan alusta lukien melkein kaksi kuukautta, ja nyt on meidän kymenlaaksolaisten vuoro näyttää, mihin pystymme. Lumen naristessa saappaitemme alla kuljemme parijonossa ajotietä pitkin. Tulomme lähemmäksi tykkituloa, joka on peloittavan kiiwas. Aamupäivällä piti meille uusille tulokkaille valmistelevan puheen itse divisioonan (21.D) komentaja, eversti Niilo Hersalo. Muistan tuon puheen vakavan sisällön, se oli kylmää tosiasian esittämistä, ei ollut kaunisteluita, ei salaamisia. Siksi sen teho oli järkyttävä. Oli kuin olisi langetettu sankarikuoleman hohde jo päällemme. Everstimme sanat kuuluivat:

"Säilyttäkää Taipaleen kunnia, uudet miehet, älkää olko huonompia edeltäjiänne, älkää antako pelon tulla sydämiinne. Edessänne on työ, joka on suotu vain harvoille sukupolville, se työ on suuri ja kunniakas. Paikka, johon menette, on verellä kostutettua, ja siellä voi sattua koettelemuksia, mutta kestäkää. Kestäkää, kuten kesti viikko sitten se komppania, josta vain yksi lähetti pelastui ja hänkin vain siksi, että tuli tuomaan urhean komppanianpäällikkönsä tiedonannon vihollisen voimakkaasta hyökkäyksestä. Ei yksikään jättänyt paikkaansa, vaan kaikki taistelivat viimeiseen asti päällevyöryvää laumaa vastaan. Näyttäkää pojat, että olette edeltäjienne veroiset."

Nuo sanat olivat totta, sen me tiesimme joka ainoa. Siksi tunne, joka oli sydämissämme, oli varma. Me olemme heidän veljiään, emme väisty mekään. Tuo viimeinen, tulirintamaan siirtymismarssimme edellinen päivä, oli elämäni vakava päivä. Everstin puhe oli niin selvä, ettei jäänyt tulkinnan varaa. Lienevätkö toiset aseveikot tunteneet samaa, mutta minulla tuntui olevan varma tunne, etten tältä marssilta koskaan palaisi. Kirjekin, jonka nuorelle vaimolleni kirjoitin, oli sen päivän tunnelmien sanelema. Oli kuin kohtaloni olisi

minulle kuiskinut, että löydän päämäärän tuolla, missä taivas leimuaa hornan tulissa.

Kultaisen sormukseni, jonka olin kolme kuukautta sitten nimettömään sormeeni saanut, otin pois. Taskukelloni, isältä lahjaksi saamani, panin myös pakettiin ja lähetin vaimolleni. Tunne sisässäni oli varma. Kirje, jonka vaimoni sai, aiheutti hänelle melkein viikon yhtämittaisen itkun. Miksi menin niin kirjoittamaan, kysyn jälkepäin itseltäni, mutta minut oli silloin sisäinen ääni siihen pakottanut.

Olemme nyt marssilla aseisiin, joissa taistellaan elämästä ja kuolemasta. Vastaan tulee taisteluissa karaituneita miehiä. Mikä suuri kunnioitus ailahtaakaan sydämessäni heitä kohtaan. Parroittuneet kasvot ja taistelun noki tekevät heidät vanhan näköisiksi, mutta monella puhuu piirteitten pehmeys nuoresta iästä. Hiljaisina he meidät sivuuttavat. Ehkä pieni välke heidän silmissään osoittaa, että olemme tervetulleita vaihtamaan heidät ansaittuun lepoon.

Iltahämärissä oli marssimme alkanut, ja nyt tiedän kellon olevan yli puolen yön. Olemme jo tykkitulen alueella. Monet maahan syöksymiset on ulvahtava kraanaatti jo meille tuottanut.

◀ Taipaleen Terenttilän taistelu-
maastoa. Valokuvattu kesällä 1941

▲ "Raskas" matkalla etulinjaan

On pieni pysähdys. Käsken joukkueeni hajalle, jotta kranaatin osuessa tuho vaikutus olisi vähäisin. Paikka, jossa istahdamme hetkeksi, on ankaran kranaattitulen repimää männikkökangasta. Harvalla puulla on enää ehyt latvus, enimmäkseen vain kantoja törröttää ympärillämme, ja maa on hiekalle myllerretty. Sukset piti jättää jo kauas taakse Kaarnaajalle, sillä täällä ei

Järisevän patterin jäännök-
set Taipaleenjoella 1942

voinut hiihtää. Vaikka onkin tammikuu vasta lopullaan ja talvi muualla, täällä on lumi hiekkana.

Istun kivellä yön pimeydessä ja tajuan joukkueeni olevan lähellä. Komppanianpäällikkö oli mennyt käskynotolle. Olemme etulinjassa pataljoonan komento-
paikan läheisyydessä. Istun odotusta täynnä, kranaatit ujeltavat ohitsemme ja mäiskähtelevät mikä lähemmäksi, mikä kauemmaksi. Konetuliaseiden rätinä kuuluu harjanteen toiselta puolelta. Näen jonkun pojistani nousevan ylös ja menevät vähän kauemmaksi. Yö on pimeä, enkä huomaa, mikä poikiani kiinnostaa, mutta yhä useampi näkyy siirtyvän sinne. Menen katsomaan käskeäkseen poikia hajaantumaa. Huomaan nyt poikien mielenkiinnon aiheuttajan. Kahden korkealta katkenneen männynkannon väliin on kuin pinoon ladottuna mitä omituisimpiin asentoihin jäätyneitä ruumiita. He ovat suomalaisia, meidän aseveikkojamme, meidän edeltäjiämme. Käskyni hajaantumiseen jää pojille antamatta, jään tuijottamaan näkyä. Lasken ainakin 20 miehen siinä makaavan. He ovat täysissä varusteissa, vain harvalla repaleinen, mustunut lumipuku yllään. Katseeni etsii upseeria tuosta pinosta. Havaitsenkin tinarusukkeen erään kauluksessa. Outo tunne täyttää sydämeni. Ajatus, että milloin minun paikkani on noitten rauhan saavuttaneitten joukossa, tulee väkisten mieleeni. Hiljenen näitten ensimmäisten vastaanottajieni edessä Terenttilän silvotulla kankaalla.

Pojat huomaavat vakavuuteni ja käskemättä hajaantuvat hiljalleen. Mitä heidän sisimmässään liikkuu, en tiedä, mutta aavistan heidän tuntevan samaa.

Komppanianpäällikkö tuli seuralaisineen lähellä olevasta korsusta. Pienen hiljaisen käskyn jälkeen alkaa eteneminen. Esimieheni, luutnantti Poutiainen on jo keski-ikänsä sivuuttanut Vapaussodassa mukana ollut mies. Hänen pitkä laiha olemuksensa on nyt hermostunut. Huomaan selvästi hänen käskyistään, kuin hän ei olisi oikein mukana sanoissaan. Ymmärrän hyvin hänenkin mielialansa. Hän selittää, että komppaniamme saa ottaa haltuunsa Mustaojan tukikohdan, jonne olemme nyt menossa.

Kuulakas talvitaivas on korkealla, tähdet tuikkivat kylminä yllämme, kun ylitämme suojaavan harjun ja tulemme jalkaväkiaseitten tulen alle. Edessäni on laaja alanko, suo ja sen takana vihollinen suota reunustavassa metsikössä. Koukunniemi, saan tietää paikan, aukeaa eteeni. Taistelujen tanner, taistelujen, joitten kovuuden vain siellä ollut tietää. Valojuovat piirtyvät kaarina yllemme, ja tuon tuostakin vihollisen ampuma valoraketti valaisee maiseman tehden sen yhä kaameammaksi. Ajatukseni liikkuvat salaman nopeina. Milloin ne ovat kotona, milloin edessä näkyvässä maisemassa, milloin takana tulevissa pojissani. Luodin vongahtaessa läheltä painun väkisten kyyryyn, ja samoin tekevät lähelläni olevat pojat.

Mustaoja on edessäni, paikka, jossa tulen joko kestämään tai kaatumaan. Minulla ei ole mielikuvaa asemista, mutta vaeltaessani jonon edessä yli lakean suon paljon poljettua polkua pitkin vähäistä kitumännikköä kohti, herää epäilykseni, että kyseessä ovat heikot asemat. Vihollisen ammuksat hakevat itsepintaisesti polkumme, ja valoraketin räiskähtäessä ilmaan painaudumme maahan kuin kuolleet odottaen valon sammumista. Ei poikiakaan tarvitse tähän opettaa, itsesuojeluvaisto on paras opettaja. Jälleen vaeltaa hiljainen jono kyyryssä kiväärit käsissään kohti asemia.

Vaihto tapahtuu äänettömästi. Saan kuulla kuopissaan olevilta, että vihollinen on melkein käsikranaatin heittomatkan päässä ja on oltava hyvin valppaina eikä saa ampua ensinkään turhaan eikä herättää huomiota. Huomaan, että taisteluhauta on kovin alkeellinen ja saankin selville, että se on rauhanaikainen suonkuivatusoja, noin kilometrin pituinen ja aivan suora, rahkasuohon kaivettu. Tässä ojassa on siis torjuttava hyökkäävä vihollinen. Ojassa on vaikea sivuuttaa toista, ja meidän kyyryt asentomme herättävät entisissä kuopassa olijoissa huomiota. Pian eräs sanokin:

— Älkää nyt siinä kyyristelkö, kyllä te sitä saatte tosissannekin tehdä.

Parroittuneilla, mustiksi nokeutuneilla pojilla on taistelun vakavuus kasvoissa, mutta näen, että he ovat jo tottuneet liikkumaan kuopissaan. Sijoittelen poikiani paikoilleen, saan oman osuuden haudasta ja lyhyen käskyn, joka ei selvitystä kaipaa:

— Tässä on paikkasi ja tuolla on vihollinen. Tähän et saa sitä päästä.

Juolahtavat mieleeni asevelvollisuuteni aikaiset pitkät ja hankalat käskyt, mutta todellisuus näyttää olevan suoraviivainen ja täsmällinen.

Poikani eivät paljon kysele, asettuvat osoittamiini kohtiin, kuka polvilleen, kuka kyyryyn, asettavat aseensa ojan reunalla olevien rahkaturpeitten päälle

ja lapsellisen kuuliaisina alkavat tähytellä yön pimeyteen. Vihollinen tietää liikkeemme, se tietää, että meillä on tänä yönä vaihto ja uudet miehet ovat asemissa.

Sodan äänet ottavat valtaisina vastaan uusia poikiaan. Vaihto tapahtuu kiireisesti, vanhat lähtevät vielä hiljaa jotain uusille neuvoen. Liikun haudassa kumaraisena ja tarkastan joukkueeni kaistaa. Tuossa on ensimmäinen ryhmä, tuossa toinen ja tässä kolmas sekä neljäs hajoitettuna kahta puolta kaistaamme pikakivääreineen.

Hauta on epätasainen, ja pimeässä kulkiessaan saa melkein kompuroida. Tullessamme huomasi yhdyshaudassamme jonkun kaatuneen, ja asetakin väristä tunsin sen omaksi. Vasta täällä haudassa, kun poikiani sijoittelin paikoilleen, tulin ajatelleeksi, miksi omia kaatuneita ei siirretä pois. Oltuani joitakin vuorokausia asemissa tulin kuitenkin huomaamaan, ettei ole aikaa kuolleitten siirtämiseen, hyvä kun olisi aikaa haavoituneiden pois viemiseen.

Taivaan ranta valkenee vihdoin, ja koittaa ensimmäinen päivä asemissamme. Olemme täynnä odotusta. Joku vanha mies kuiskasi lähtiessään:

— Varustautukaa aamulla vastaanottamaan tulikasteenne, sillä vihollinen tietää, että hänellä on vihreitä poikia vastassaan ja yrittää. Mutta pitääkää kutinnee, ettei meidän tarvitse tulla vastaiskuun.

Pieni aavistus rinnassani valmistelen poikiani. Käsi-kranaattilaatikot siirretään haudassa eteenpäin, ja kukin varaa niitä kasan vierelleen. Konekiväärin haudan päissä ja yksi keskellä kokeilevat pienillä sarjoilla kuntoaan. Pikakivääreillä ovat lipmaat täynnä. Harvahko ammunta on jatkunut läpi koko yön meidänkin puolellemme, mutta päivän valjetessa poikamme alkavat tavoittaa tähtäimiinsä yhä useampia kohteita, siksi on tuli aika ajoon kiivasta.

Päivän valjetessa tähyilen tarkkaavaisesti ympärilläni. Näkyväisyys pitenee mitä valoisammaksi päivä kirkastuu. Näen edessäni ei-kenenkään-maan. Siellä on kranaattikuoppia vieri vieressä, ja kitukasvuisista männyistä on jäljellä vain töröttäviä seipäitä. Näen tuolla selvästi myös vihollisen hieman koholla olevat asemat. Liikkumisemme haudassa on nyt varovaisempaa.

Päivän vähäsen valjettua meni naapurijoukkueen johtaja, vänrikki Palmu. Hän oli liikkunut varomattomasti, ja eräessä kohdin, missä haudan reunaan oli suuri ilmapommi tehnyt valtavan kraaterin, oli vänrikki ollut liian kauan paikoillaan, ja vihollisen luoti osui silloin hänen vatsaansa. Kuultuani huudon riensin paikalle ja sain vedettyä hänet haudan pohjalle. Totesin osumisen ja toimitin haavoittuneen pois. Kuulin myöhemmin hänen kuolleen jo sidontapaikalla. Pari muutakin oli ennen päivän koittoa saanut luodista haavan ja poistunut riveistämme. Kun tulimme asemiimme, riitti poikia suunnilleen noin 10 metrin päähän toisistaan. Oli hyvin epävarma tunne, kun päivä alkoi sarastaa ja tiesin, että vain näin ohut ketju oli vihollismassoja vastassa. Pieni epäily oli mielessäni, miten tuleekaan käymään. Mutta ennen kuin ensimmäinen päivä oli illassa, aloin saada uskoa, että ohut ketjumme sittenkin kestää. Ja neljän vuorokauden jälkeen, kun poikiani riitti vain noin 25 metrin päähän toisistaan, olin varma, että hautaamme eivät viholliset tule.

V. Arrela

SISSIEN SOTAA

esikuntamiehen näkökulmasta

Välähdyksiä sissiryhmien toiminnasta kesällä 1942 Euroopan suurimman tiettömän erämaa-alueen keskellä, kuuluisalla Pieningän salolla.

KARSIKKOSELKÄ, 21.7.1942 kello 15.45.

Käskynjako: "Vihollinen ylittänyt varmistuslinjamme Kuusniemen lossin eteläpuolella ja edennyt Laasarin kautta Voijärven itärannalle ja sieltä edelleen Tumpajärvelle polttaen Tumpan kylän.

Muodostamme Os.Pyökin. Tehtävänämmä on estää vihollisen pääsy Suojärvelle. Varmistamme tiet Porajärvi-Paatene ja Porajärvi-Klyyssiinvaara sekä tiedustelemme näiden teiden välimaastossa.

Erämaassa soluva porukka kuormastoineen

▲ Sotilaan uni. Korpraali Koskela Vitsajärvellä

▼ Sota on käynyt heidän ylitseen. Kaatuneita vihollisia pisteen 195,1 maastossa

Vänrikki Alakulppi majoittuu jääkärijoukkueineen Jänkjärven lounaisrannalle ja ottaa yhteyden Jänkjärven Iv-asemaan ja tiedustelee. Työntää heti tiedustelun pisteeseen 413.

Vänrikki Tuomikoski etenee Kuutamalahteen ja työntää tiedustelun Klyyssinvaaraan ja Himolaan.

Tunnussana: Pyökki-Mies. Tunnusmerkki: Kivikon miehillä lakki poikittain päässä ja heille vastataan kivääri poikittain pään päällä. Os.Pyökin komentopaikka on Porajärvellä. Kartta 1:300:000, Viena läntinen. Vihollisen otaksuttu vahvuus on 150—500 miestä, ja se on ollut taistelusketjussa Kivikon pataljoonan kanssa Tumpän kylässä.”

Sellainen oli lähtötilanne, joka meitä kuljetti sitten kuukauden ajan Euroopan suurimman tiettömän erämaa-alueen keskellä, kuuluisalla Pieningän salolla.

Karsikkoselästä Semsjärven kylän liepeiltä saavuinme autokuljetuksena Porajärven tuhottuun kylään. Kylän nimi oli meille yhtä tuttu kuin Repolankin, joskin muistot liittyivät siihen, mitä joskus nuoruudessamme olimme tutkineet Itä-Karjalan nousun historiasta. Nyt oli henkilökohtainen tilaisuus saada tutustua näihinkin maisemiin ja verrata niitä muistojen muodostamiin.

Majapaikaksemme valitsimme siisteimmältä näyttävän parakin, joskin huomasimme, että ainoan mahdollisen nukkumapaikan muodostivat parakin pöydät, sillä kaikki muut paikat olivat täynnä luteita. Luteita vastaan jouduttiin taistelemaan paitsi tulitikuilla myös kin poppakonstilla — nokkosilla.

Kului kuitenkin ensimmäinen yö pöydälläkin, sillä oltiinhan joskus lomilla nukuttu pöydän allakin, kuten kerran Lieksan Seurahuoneella.

Seuraava päivä toi tullessaan telttamme ja pystytimme ne lähelle parakkeja, joissa oli suoritettava puhelinpäivystystä. Jos parakeissa oli vaivana pikkueläimistöä, niin maastossa oli suurempaa. Oli rottaa ja käärmettä.

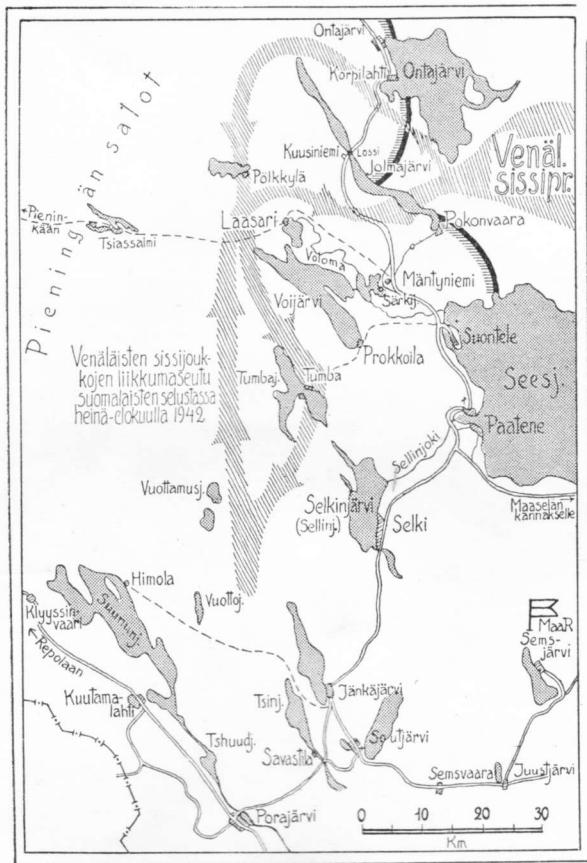
Minulla oli lähettinä korpraali Koskela, jolla oli, kuten meillä muillakin, mainiot unenlahjat, mutta myös erinomaisen tehokas kuorsaustyylä. Saapui sitten posti ja sen mukana ”Korven Kaiku”. Otin sen luettavakseni, ja kerroin muka ääneen olematonta tekstiä miehestä, jolla oli tapana nukkua suu auki ja kuorsata. Kerrankin kesäisenä päivänä ruokalepoaan kuorsatessaan oli käärme luikerrellut hänen suuhunsa ja painunut sen siliän tien. Huomasin, että Koskela kuunteli kerrontaani tarkkaavaisena, ja parina seuraavana yönä meillä oli suhteellisen hiljaista teltassamme.

Tilanne alkoi sitten kehittyä. Asetimme kenttävarmiot, ja partiointia suoritettiin ohjeiden mukaan.

Lähettyvillä oli vankileiri, jossa oli parikymmenen vartiojoukkue vartioimassa 200 vankia. Eräänä päivänä saimme tiedon, että eräs vanki oli kyllästynyt leirielämään ja lähtenyt omille teilleen. Määrättiin, että olisi saatava hänet kiinni. Ilmoitukset menivät säädetyssä järjestyksessä yksikköihin, ja tuloksi jäettiin odottamaan.

Ei kestänyt kauan, kun eräs Iv-asema ilmoitti kuulleensa määrätystä suunnasta kiivasta ammuntaa. Uskoimme, että vihollisen kärki oli edennyt sinne saakka, ja lähetimme oman partion ottamaan asiasta selvää.

Selvä saatiinkin. Se oli sotavankileiristä karannutta jälestämään lähetetty partio, joka sotaisessa innossaan

Venäläisten sissijoukkojen eteneminen suomalaisten joukkojen selustassa oleville Pieningän saloille heinä-elokuulla 1942

oli ryhtynyt tarkkuuttamaan aseitaan ja suorittamaan maaliinammuntaa! Niin sitä sodassa pitää.

Vahvuuteemme kuului siihen aikaan eräs kersantti K, joka oli oikeastaan sattumalta joutunut muonavahvuuteemme Ylikylässä, mutta oli hyvä mies tehtävissään. Hän joutui Valasmoon kenttävartion päälliköksi, jonka vartion tehtävänä oli suorittaa lähitiedustelua.

Eräänä päivänä soi sitten puhelin, ja tapsin päässä oli kersantti K. Sotilaallisesti, kuten aina, hän teki tietäväksi löytäneensä rautatien Valasmon läheisyydestä. Tämä tieto oli meille yllättävä. Joskin kartat olivat epäpäteviä, niin olivathan täällä suomalaiset jo asustaneet kauan, joten olisi heidän luullut löytäneen rautatien jo aikaisemmin.

Asiaa sieti tutkia, ja niin lähdimme komppanian päällikön kanssa asialle. Löysimme kenttävartion ja kersantti K lähti oppaaksemme. Tulimme kapealle harjulle, jota pitkin kulki keskeneräinen tie. Me kyselemään, missä rautatie siis on.

— Tämä se on tässä, herra luutnantti, kuului selitys. Koitin väittää vastaan, mutta yhtä tiukasti kersantti piti kannastaan kiinni ja sanoi lopuksi:

— Jos tämä ei ole rautatie, niin nimitetään tämä siksi! — Aivan armeijan tyyliin saatiin selitys, mutta emme voineet sitä hyväksyä, ja Valasmo jäi ilman rautatietä.

Sama kersantti tuli pataljoonassamme kuuluisaksi myös määrätynlaisesta varovaisuudesta. Tätä ei pidä

kuitenkaan sekoittaa pelkuruuteen, sillä sota-asiat hän hoiti hyvin. Kerran pataljoonan komentajalta loppuivat näet tulitikut, ja hän pyysi kersantilta tulta savukkeeseensa. Ällistytävä oli vastaus, joskin luonteenomainen:

— En ole pitänyt tulitikkuja taskussani 30 vuoteen, ettei minua voitaisi syyttää tulipalojen sytyttämisestä!

Partiot suorittivat jatkuvasti tehtävänsä, mutta kaira oli suuri. Sillä, joka oli ahdistettuna, oli kaikki edut puolellaan, se sai määrätä tahdin, minkä mukaan pelattiin.

Tulokset pysyivät sen vuoksi vähäisinä. Käskyjä vastaanotettiin ja tavanmukaista rutiiniväilyä hoidettiin ylempien esikuntien kanssa ja aika kului. Joskus tuli sentään poikkeama tästä odotuksen ajasta vieraiden muodossa.

Meillä kenelläkään ei ollut oikein korkeata käsitystä TK-miehistä, sillä ne, jotka kohdallemme olivat sattuneet, eivät edellyttäneet parempaa. Päivänä muutama meidän oli käsitystämme kuitenkin jo tässä vaiheessa korjattava, sillä komentopaikallamme saapuivat TK-kuvaajat Harrivirta, Rundgren ja Kajava, joilla kolmistaan oli aikomus painua kairaan vänrikki Alakulpin jääkärijoukkueen perään seuraamaan tilanteen kehitystä. Pääasiallisimman varustuksen muodostivat valokuvauskoneet ja kirjoituslehtiöt, eikä heillä ollut kunnan karttojakaan. Varoituksistamme huolimatta he painuivat sekaan ja ihmeellistä kyllä tulivat aikoinaan terveinä takaisin. Harrivirta tuli tutuksi vielä -44 heinäkuussa Tolvaajoella, jossa hän osallistui Törnin jääkärikomppanian mukana erääseen vastaiskuun aseinaan kamerat ja käsikranaatit. Lakkinsa taisi silloin menettää!

Jonkinlaista tietoa oli saatu vihdoon vihollisen partioiden liikkeistä, ja niitä piti lähteä selostamaan ylempiin esikuntiin. Sain sen tehtäväkseni, ja hienosti henkilöautolla siirryin MaaR:n esikuntaan Semsjärvelle.

Muistaakseni jouduin eversti Savonjousen puhuteltavaksi ja kertomaan terveiseni. Yritin näin korkeassa portaassa antaa mahdollisimman edullisen kuvan omasta pataljoonastamme ja pyrin kaikesta siviilimäisyydestäni huolimatta esiintymään sotilaallisesti tekeillä asentoja joka mahdollisessa käänteessä. Mutta huomasin kohta, ettei ainakaan käänteissä niitä pitäisi tehdä, sillä tehdessäni viimeisen ”hunöörin” ovelta ja kääntyessäni terävästi astuakseni ovesta ulos kolautin pääni karjalaistalon matalaan ovihirteen ja lensin takamuksilleni lattialle. Siihen istumiseen sillä kerralla sotilaallisuuteni lopahti!

Lopulta alkoivat tapahtumat pyöriä nopeammissa tempossa, kun vänrikki Alakulpin jääkärijoukkue 27.7. ennen puoltapäivää sai taistelusketuksen vihollisen kärkeen.

Ensimmäiset kiivaat taistelut käytiin ja tuotettiin raskaat tappiot viholliselle, joka menetti mm. komentajansa. Näiden taistelujen jälkeen päästiin selville, että vihollisella oli mukanaan myös huomattava joukko fanaattisesti taistelevia naisiakin!

Komentopaikkamme siirrettiin Jänkjärven kylään Gerasimoffin taloon, jonka isäntä oli kuin ilmetty Väinämöinen. Ystäväystyin hänen kanssaan, jopa niin paljon, että hän näytti minulle kahden poikansa sotilaskuvat ja kertoi heidän olevan puna-armeijan palveluksessa. Ukko oli muutenkin rehellinen, sillä kyseessäsi häneltä, mitä hän meistä suomalaisista pitää,

niin hän mielipiteenään suoraan vastasi, että "olkaa niin veljeskansaa kuin olettekin, mutta valloittajina tulette tänne ja aiheutatte meille paljon surua ja murhetta." Palkitsin isännän rehellisyyden antamalla hänelle venäläistä ruskeaa sokeria ja limppua, joita vihollisen muonituslentäjä oli vahingossa viskannut meidän puolellemme.

Jänkjärvestä muodostui vähitellen huoltokeskus, jonne perustettiin kenttäsairaalan osatotkin. Laivasto sinne myös järjestettiin keräämällä kaikki veneet, ruuhet ja muut vesikulkuneuvot kuljetuksia varten. Olimme kohta kuin muukalaislegiiona; ei kansallisuuksien, vaan eri aselajien mukaan arvostellen. Paitsi laivastoa liittyi osastoomme Suomen kunniakas ratsuväkikin Putkosen eskadroonan muodossa, ja kun kohta saimme käyttöömmme kuljetuslentokoneetkin, niin saatoimme toimia kaikissa elementeissä. Lentovoimamme muodosti muistaakseni Kontiolahdesta tullut luutn. Wingvistin (?) ohjaama Junkers-vesitaso, joka ensimmäisellä matkallaan toi mukanaan Jänkjärven ehkä ainoan lentopostin, joka käsitti saman päivän "Karjalaisen."

Mainittu lentokone hoiti myös tärkeää yhteyttämme edessä oleviin komppanioihimme. Se vei tarvikkeita ja evakuoiti haavoittuneita.

Tiesin, että edessä oli kova puute kp-patruunoista, sillä niitä oli huudettu "kynnelten" voimalla. Jouduin huoltamaan Junkersin lastauksen. Olin tiedustellut lentäjältä koneen kantokykyä, joka oli muistaakseni vaivaiset 450 kg. Ajattelin, että kyllä noinkin suuri lintu isommat munat jaksaa kantaa ja annoin lastata runsaasti enemmän hyvässä tarkoituksessa. Kun kone lähti rullaamaan pitkin järvenselkää, se ei ottanut noustakseen. Kyselin mekaanikolta, mikähän on vikana ja heillä oli valmiina vastaus: "Painoa on liikaa, kone ei jaksakaan nousta."

Lentäjistämme tämän retken aikana jouduimme antamaan korkeimman arvosanan, sillä heidän varasaanhan oli elämämme kahden viikon ajan, kun huolto tapahtui kokonaan ilmojen teitä. Varattiin sopiva metsätön paikka, pantiin merkkitulo neljään nurkkaan määräämällä ja odoteltiin. Hurinaa kuului pimeältä sateiselta taivaalta ja aivan puiden latvoissa lenteli Junkers, josta meille heitettiin tarvikkeita ja muonaa. Niin tarkkaa tämä toiminta oli, että tietävästi vain 20 % pudotetuista tarvikkeista joutui hukkaan.

Jänkjärveltä siirryimme jonkinlaisena autokuljetuksena Selkin kylään. Kulku oli hidasta, sillä eräänkin 4 km maantietäipaleen taittamiseen meillä kului 4 tuntia, vaikka traktorikin oli apuna. Selkin kylään saavuimme juuri praasniekkojen aattona ja majoitimme kylän suureen kansakouluun. Kylä oli vauras, ja tuttavani kansakoulunopettajan kanssa minulla oli tilaisuus tutustua pian asutukseen, joka oli siisteintä, mitä Itä-Karjalassa olin nähnyt. Sain myös nauttia Sellinjärven kuuluisaa suurta muikkua paahteella paistettuna ja erilaisten piirakoiden höyryä ja sekä ihaila vanhoja taidokkaasti tehtyjä kansallispukuja.

Praasniekkain piti alkaa seuraavana päivänä, sunnuntaina. Jo edellisenä iltana kiersi "kenttähuhu", että päivällä vihollinen tekee lentohyökkäyksen kylää vastaan. Kun kauniin, aurinkoisen keskipäivän seudulla liikuin asioillani koulun lähistöllä, alkoi ilmasta kuulua pöriää. Kokemuksesta tiesin sen useimmissa

Kun maantietkin elokuussa 1942 olivat parhaimmillaan tällaisia, mitä sitten olikaan tarpoa metsässä

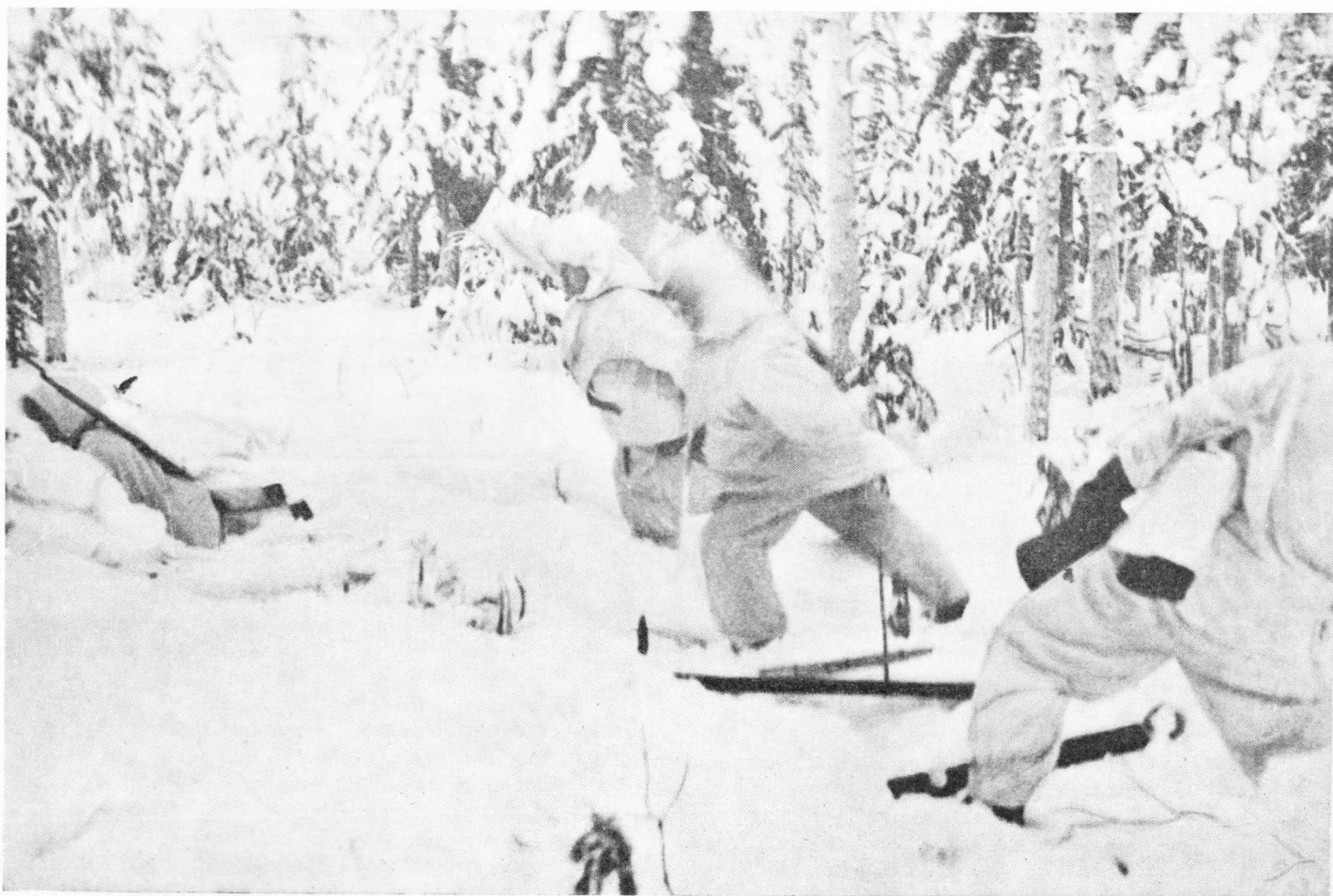
tapauksissa merkitsevän viholliskonetta, ja rupesinkin katsomaan valmiiksi "pelkäyskuoppaa."

Kohta viuhahti taivaalle aivan uusia Airacobra-merkkisiä koneita, kuten sanoivat asiantuntijat, ja silloin minäkin olin omassa kuopassani. Karjaisin eräälle vanhalle mummulle kehoituksen seurata mukana, sillä hän katseli vain taivaalle ja tuumi omalla murteellaan, että siellä ne vain prutkuttelee!

Lähelläni oli Iv-torni ja sen yläsanteella vartiossa kaksi nuorta lottaa. Huusin heitä sieltä alas, mutta he sanoivat, että se on kiellettyä. Koneet syöksivät tulittaen suoraan tornin yli kohti lähellä sijainnutta suurrehkoa autokorjaamoja. Lotat tornissa painoivat päänsä hartoiden väliin, mutteivät irroitaneet kiikaria silmiltään eikä puhelintorvea korvaltaan.

Kun tilanne oli ohi, niin omaa pelkäämistäni häveten menin kysymään heiltä, että eikö noita koneita olisi nähnyt ilman kiikareitakin? Vastaus oli hieman erikoinen: — Oli kerrankin hauska nähdä lentokoneita oikein likeltä!

Selkistä siirryttiin kohti Paatenetta, jossa prikaatimme komentopaikka sijaitsi. Sieltä meidät ohjattiin kohti Jukkalahtea ja Prokkoilaa vastaanottoasemiin pohjoiseen päin pyrkivien vihollisen sissipartioiden eteen.

Metsätaistelu on parhaillaan käynnissä

Y. S. PARTANEN

”TÄLLAISTAKO ON KUOLLA”

- Työmiehen ei ole hyvä olla, olipa sota taikka rauha. Rauhan aikana minulla ei ole koskaan ollut aikaa kunnolla istua. Nyt sitä olisi, mutta nyt en voi. Ampuivat kookoolla ahteriin!
- Nauroimme yhdessä. Elämä alkoi palata.

15.12.1939 päivällä sain käskyn komppanian päällikön, luutnantti Koutsan puhutteluun. Se oli oikeastaan neuvotteleva käskynjako, jossa pioneeri-joukkueelleni annettiin tehtäväksi valmistautua panssarintorjuntaan. Ilmatiedustelu oli ilmoittanut panssarikolonnan olevan matkalla Salmista Kitilään. Lisäksi sain tehtäväksi ansoittaa ja miinoittaa etumaaston Leppäsillassa.

Siinähan sitä olikin tehtävää kerrakseen. On nimittäin selvydeksi sanottava, ettei silloisilla pio-

neerijoukoilla (ainakaan 13.D:ssä) ollut ainoatakaan valmista miinaa eikä ansaa. Oli ainoastaan niukasti räjähdysaineita, nekin purettu osaksi vihollisen ammuksista (suutareista), joista jokainen sai rakennella miinansa oman kekseliäisyytensä mukaan. Mutta oli sentään iskusytytin, joka kätevydessään korvasi paljon muita puutteita.

Käskyn mukaisesti jaoin joukkueeni töihin. Kersantti Ursin sai johtoonsa puolijoukkueen ja tehtävän rakentaa ”vetomiinoja” sopiviksi katsomiim-

me paikkoihin tieosalle Leppäsilta—Impilahti sekä miehittää puolijoukkueellaan nämä sulutukset. Itse menin toisen puolijoukkueen kanssa linjaan valmistamaan miinoituksia sen eteen.

Tämä osa käskystä oli työläin, koska valmiita miinoja puuttui. Jaoin työn eri vaiheisiin. Osa miehistä rakensi laudoista miinoja, osa panosti niitä ja osa viritti niitä maastoon. Peltoaukean takana noin 400 metrin päässä puuhasi vihollinen omista touhuissaan, muttei kertaakaan vakavammin häirinyt työtämme.

Pimeän tultua olimme saaneet noin kolmekymmentä polkumiinaa "maahan", eikä muuta tällä kertaa ollut tehtävissä. Ennen puolta yötä kävin vielä Ursinin puolijoukkueen luona tarkastamassa sen aikaansaannokset, annoin sille viimeiset ohjeet ja palasin sitten takaisin linjaan. Osan yötä vietin läheisessä jalkaväkimiesten teltassa "kipinämiikkona", sillä makuutilaa ei ollut, ja osan yöstä kiertelin miesten luona montulta montulle.

Pakkanen oli kiristynyt. Väsytti.

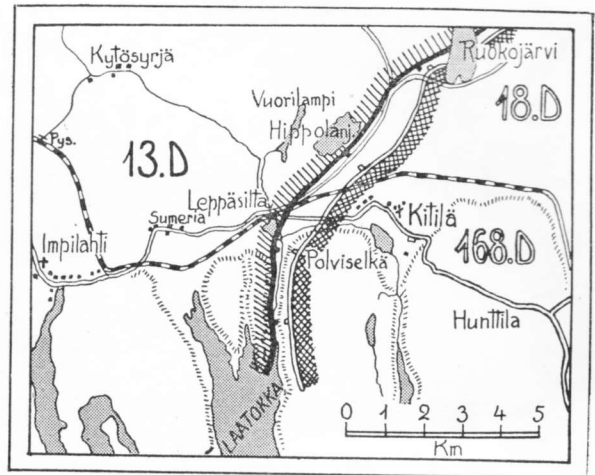
Odottavan yö on hirmuisen pitkä, varsinkin kun on kovasti väsyksissä. Kaikennäköiset ajatukset ja mietteet tulivat siinä mieleen, ja tähänastiset sotatapahtumat ja tehtävät tulivat moneen kertaan ajatuksissa kerratuiksi.

Ensimmäiset "sotaiset pioneerityöt" olin tehnyt Uuksussa. Siinä olimme jättäneet joen itärannalle muutamia taloja polttamatta. Miinoitimme ne. Jokaiseen taloon olimme aina koettaneet keksiä uutta "konnuutta". Ei talo lentänyt ilmaan, jos oven avasi. Mutta jos avasi uunin luukun, kävi monasti hassusti. Varsinkaan ei selvinnyt ehjin nahoin, jos laittoi uuniin tulen. Samoin voi käydä, jos veti penkin pöydän alta. Yhtä huonoa onnea saattoi olla, jos hämärässä tuvassa käveli sen äärimmäiseen nurkkaan. Silloin saattoi lattia pettää, eikä talosta juuri mitään jäänyt jällelle. Mutta samalla hetkellä, kun talo lensi ilmaan, saattoi talon pihamaalla pamahtaa yhtä pahasti. Se siltä varalta, jos kaikki uteliaat eivät halunneet mennä taloon sisälle. Monasti jälkeenpäin olen ajatellut, että olisi hauska tietää, miten touhuissamme onnistuimme. Itse en ollut tilaisuudessa asiaa seuraamaan. Ehkäpä joku, joka tämän lukee, voi antaa siihen vastauksen.

Seuraava sotainen vaihe alkoi palavasta Pitkärannasta. Tieosa sieltä Leppäsiltaan oli joukkueeni seuraava hävityskohde. Kaikki piti hävittää, mitä voi. Rakennukset polttaa, sillat ampua ilmaan, puhelin- ja sähkölinjat tuhota, rataa hävittää jne. Parhaana päivänä lennätimme ilmaan kahdeksan siltaa.

Koirinojan tienoilta muistui mieleeni pioneeri Jalmari Tissarin urotyö. Vapaaehtoisena välimaastoon jääden hän kahdella sähkösytytyspanoksella lennätti toisiin maailmoihin kymmenkunta vihollista ja pelastautui itse kuulasateessa juosten omien puolelle. Jalmari Tissari löysi matkanpänsä Jatkosodan Siiranmäen taisteluissa miinoitusretkellään.

Kitilän kirkonkylästä sitä hävittäessämme oli mieleeni jäänyt kuva kauniista kodista, joka meidän oli pakko polttaa. Koti oli evakuoimaton. Tilavan olohuoneen nurkassa oli flyygeli ja seinällä talon lasten ylioppilaskuvat. Kirjahyllystä löysin leikkelekirjan, jonka talon lapset olivat kuvin ja

IV AK:n Laatokkaan nojautuva äärimmäinen oikea siipi Impilahden ja Kitilän kirkonkyläiden välillä Talvisodan aikana.

kirjoituksin varustettuna lahjoittaneet isälleen 50-vuotissyntymäpäiväksi. Tämän määrän tallettavaksi ja siinä ilmenneitten osoitteitten mukaan omalle toimitettavaksi. Miten tämän kävi, sitä en tiedä. Eräs pojista soitti flyygeliä, kun talo jo paloi.

Vihollinen oli ryhtynyt aamun sarastaessa hyökkäykseen ja onnistui pureutumaan asemeimme rautatien suunnassa. Aamupäivällä yritti asemiin tunkeutua lisää voimia, mutta oman jalkaväen tuli teki tämän tyhjäksi.

Ennen puoltapäivää kerättiin joukkoja vastaiskuun. Siihen jouduin minäkin pioneerijoukkueeni kanssa. Lisäksi oli mukana uupunut jalkaväkijoukkue sekä jonkun verran muuta "sekalaista seurakuntaa". Tykistön tuliapu supistui kolmeen "hyppyheikin" kranaattiin. Näillä eväillä oli siis tultava toimeen!

Lähetin kersantti Häkkisen kahden ryhmän kanssa miehittämään rautatien maaston ja painostamaan tältä suunnalta. Kun hän pääsi tavoitteeseensa ja sain siitä sanan, läksin muun joukon kanssa pohjoiselta sivustalta vastaiskuun.

Ryhmyimme maantien takana korkean tienpenkereen suojassa. Ylitimme sitten maantien sekä sen vieressä olevan risuaidan ja etenimme syöksyttäin vihollista kohti.

— Eteenpäin, pojat, kehoittelin miehiäni ja tarkastelin, että kaikki pysyivät mukana.

— Taas lähdettiin, lausuin kerran pioneeri Ollikaiselle, joka oli aivan vierelläni maassa. — Hei, lähdetään, sanoin ja nykäisin Ollikaista.

Mutta Ollikainen ei enää lähtenyt. Hän oli kaatunut aivan huomaamattani vierelleni ja saavuttanut matkanpänsä. Siinä hän makasi malli Cajander-sotisovassa ainoana sotaisena merkkinä kardi vilttihatussaan ja "pitkä-korva" vierellään. Yöllä olin viettänyt Ollikaisenkin montussa hetken aikaa tupakoiden ja jutellen. Hän oli hiljainen mies, mutta yön herkistämänä oli sentään juttu luistanut. Hän oli kotoisin Mäntyharjulta ja kertoili minulle kotipitäjästään, jossa en ollut koskaan käynyt. Puhuimme myös sodasta ja uskonnosta, ja tuossa talvisen yön pimeydessä Ollikainen minulle sanoi:

— Ellei täällä Jumala auta, ei täällä mikään pelasta. Jumalaan on turvallista uskoa.

Ajattelin silloin, että koska nyt oli yö ja oli sota, voi mieskin toiselle noin avautua ja ajattelin samalla, että Ollikainen tunsu varmaan suurta helpotusta saatuaan kaiken tuon sanotuksi.

Ollikaisen ruumiin vieressä välähti myös mielesäni ajatus:

— Miten hyvä olikaan, että hän oli saanut sanotuksi minulle sen, mitä oli sanonut.

Jatkoimme etenemistä. Maasto oli meille epäedullista, harvaa metsikköä ja pienipuista suota, jonka keskellä kulki valtaisa viemärioja. Tähän ojaan asti pääsimme verraten pienin tappiopin, mutta sitten tulikin tiukka eteen. Vihollinen oli enää vain noin 50 metrin päässä, eikä se säästännyt patruunoitaan. Meillä sen sijaan oli patruunoita koko kahinan alussa miestä päälle vain parikymmentä. Konetuliaseita ei meillä ollut. Kuitenkin me yritimme. Syöksyimme ylös ojasta mies toisen perästä. Kiihdytimme tulemme äärimmilleen ja etenimme.

— Meidän on päästävä kiinni, takoi aivoissani.

Muistan hyvin, kuinka pioneeri Lahikainen vierelläni osoitti minulle vihollisen pk-ampujan. Se oli suoraan edessä suuren kuusen juurella pienellä kohoutumalla ja "sämosti" sen kuin lippaasta läksi.

— Odotappas, sen p—le, kuulin Lahikaisen sanovan ja näin hänen yrittävän kiväärillään parastaan.

Silloin jouduimme pk:n suihkuun. Lumi tuprusi joka puolella edessämme ja sivuilla, ja olin aivan

varma, ettemme ikinä selviäisi tästä ehjänä. Samalla se myöskin tapahtui. Tunsin kuin hirvittävän iskun olkapäässäni. — Kaikki pimeni. Minusta tuntui, että putosin, putosin — — —. Putosin jonkin syvään, pimeään ja tuntemattomaan. Kuin filmikuvia välähteli aivoissani. Siinähan oli kotijärvi kaislikkorantoinen. Siinä koti. Oli kesä ja kaikki oli sanomattoman kaunista. — Tämä on varmasti kuolema. Tällaista on kuolla? — Sitten oli vain hyvä olla.

Montako sekuntia tällaista kesti, en osaa sanoa. Kun jälleen jotain tajusin, ravisti Lahikainen minua ja sanoi:

— Vänrikki on haavoittunut. Naamasta tulee verta.

Samalla hän haavoittui itsekkin ja alkoi vetäytyä. Tapasimme myöhemmin sotasairaalaissa.

Jonkun ajan kuluttua tuli joku ja veti minut maata pitkin suo-ojan suojaan.

Tuosta sitten alkoi unenomainen matka sidontapaikalle, kenttäsairaalaan ja eri sotilassairaaloihin. Kun seuraavan kerran tästä maailmasta taas jotakin tajusin, olin Sortavalan Diakonissalaitoksella. Viereisellä vuoteella makasi haavoittunut mies vatsallaan. Kun hän huomasi, että minusta sittenkin taitaa olla kuulijaksi, hän aloitti verkkaisen itsepuhelun:

— Työmiehen ei ole hyvä olla, olipa sota taikka rauha. Rauhana aikana minulla ei ole koskaan ollut aikaa kunnolla istua. Nyt sitä olisi, mutta nyt ei voi. Ampuivat kookoolla ahteriin. — Nauroimme yhdessä. Elämä alkoi palata.

Pakkasen huurtamassa maisemassa olivat mustat pisteet toivottuja ainoastaan vihollisen puolella

Matti Mikkola

KOHTALON SAATTO III

Korpraali Paavolan ja sotamies Räihän kohtalonmatka jatkuu

Räihällä oli nyt juuri varaa näytellä kovanaamaa. Kaikessa surkeudessaan hän tunsu kasvaneensa päänsä pitemmäksi ja sen hän halusi näyttää jurolle toverilleen, jonka pelkäämättömyyttä Räihä oli aina ihailnut. He eivät tosin olleet keskustelleet niistä vivahteista, joista koostui heidän kova kohtalonsa, mutta Räihä tunsu olleensa pelkuri, joka hätäpäissään moukaroisi aseensa käyttökeltvottomaksi. Hän muisti hämärästi, miten Paavola tappeli viimeiseen patruunaan. Sen sijaan kun hän, Räihän Kalle, oli ollut sivustakatsojana itkien ja rukoillen sielunpaimenen tavoin kuolemattomuutensa puolesta.

— Luulin sinun lähteneen jo viimeistä kertaa.

— Mitä vielä. Kun on oikein paha, ei kuole tappamallaakaan. Sen vain sanon, tottavie, että seuraava kuulustelu on kova. En! Minä en kerro enemää, vaikka paloittelisivat kukon murusiksi. Nekin hyppivät heidän silmilteen. Että ne voivat olla tyhmiä... osaatko muka lukea ja kirjoittaa.

Täyteläiset ruoka-astiat olivat rivissä kuopan oviaukon suussa lattiialla. Ne oli tuotu siihen vähää ennen Räihän tuloa. Paavola ei edes vilkaisutkaan niihin. Hän oli painautunut savista seinää vasten katkerana ja leppymättömänä. Pohjalainen talonpoika, jonka elämä oli ollut suoraviivaista ja ka-raakin. Isien perintö ja lakeudet olivat aikaan saaneet jäyhän luonteen, joka ei ollut oppinut taipumaan maakuntansa vapaudessa vainolaisen eikä luonnon kouraisuissakaan. Että hänet oli poljettu ryömimään olosuhteissa, jotka olivat jyrkkiä vastakohtia synnyntäisen vapauden kaipuun — ja tuntemuksen mielteessä, tunsu hän ristiriidan jotensa-

kin painajaisunena. Mutta mykkä tuska pusertui hänen rinnastaan yksinäisinä maakuopan tunteina. Tekikö hän tiliään menneisyyden kanssa, sen tiesi hän itse. Joka tapauksessa hän eli niitä vuorokausia, jolloin hänen vaimonsa synnyttäisi hänelle ensimmäisen lapsen. Pojan, josta hän oli uneksinut loimottavina korsuiltoina jo kevättalven korvissa. Yhä uudelleen nousi hänen tajuntaansa kipeänä vaimon viimeisestä kirjeestä ne kohdat, jossa tämä kertoi: "Rakas Väinö! Kun olet saanut kirjeeni, voi olla, että olet jo silloin isä... rakastan sinua ja olen niin levoton ja pelkään aina, että jos sinulle jotain sattuu... Olen odottanut ja odotan sinua joka hetki tulevaksi, mutta kun tämä matkakin on niin toivottoman pitkä... ole aina varovainen, että saisimme pitää sinua omanamme sen lyhyen ajan..."

Kirje tuli Paavolalle samana iltana, jolloin Räihä palasi lomaltaan: kolme vuorokautta ennen heidän vangiksi joutumistaan. Räihä konttasi ruoka-astioiden luokse kaminalieden valaisevassa loimotuksessa. Paavola oli aiemmin heittänyt kaminaan pari hypypsellistä märkiä lastuja, jotka vartiomies oli paiskannut hänen jaloksiinsa. Korsu oli jotakuinkin lämmin. Tosin savilattia ei ollut kuivunut. Se itki menneen talven routaa.

Räihä kallisti itsensä varovasti istualleen ja pyyhki kämmenpohjansa housujen kuivuneeseen vereen. Hänen liikkeensä olivat hitaita ja vaivalloisia ja hän suoritti kaiken vaistomaisesti, ajattelematta mitenkään tekojensa tarkoitusta. Miksi hän meni ensinkään ruoka-astioiden läheisyyteen? Nälkä hä-

nellä ei ollut, eikä häntä enää erikoisemmin janotanutkaan. Hänen kuumeisessa päässään vyöryi ajatus sieltä, toinen täältä. Lähtokohtaa ei ollut. Ei ollut päätettäkään. Kaikki oli saman tekevää. Äidin, siskojen ja veljien ja ylipäänsä kaiken sen olemassaolo, mistä hänen elämänsä oli saanut sisältöä. Ainoa, mikä Rähille juuri nyt merkitsi jotain, oli se, että hän oli pystynyt säilyttämään salaisuutensa vapaaehtoisuudestaan. Se oli hänen ensimmäinen voittonsa kärsimyksiensä tiellä. Se merkitsi hänen miehelleen leppymätöntä taistelua olemassaolonsa puolesta hävinneenäkin.

— Syötkö mitään näistä sapsukoista? Taitaa olla hirssipuuroa.

— En voi... haiseekin kuin rankkitynnyri.

— Tee on hyvää, todisti Rähä, ryypättyään sitä suullisen.

— Juotko siis teetä?

— En.

Rähä ryypäsi vielä moniaita suullisia. Sitten hän pisti astian paikoilleen ja jäi tuijottamaan tuleen. Siihen hän nukkui istualleen. Aivan kuin näkymätön käsi olisi oikaissut hänen kolhitut koipensa oikosekseen, kun hän retkahti saveen.

*

— ...jos vastaatte esittämiini kysymyksiin rehellisesti ettekä esitä vääristeltyjä tietoja, pääsette sairaalaan saamaan hyvää hoitoa. Neuvostokansan työläiset, laivaston- ja maavoimien urheat matruusit ja sotilaat osaavat kunnioittaa vihollistaan silloinkin, kun hänet on voitettu. Me luovutamme teille sairaalapaikan siitä huolimatta, että ehkä juuri teidän haavoittamanne neuvostosotilas kaipaisi sitä kipeästi. Te aloitte tämän hirveän sodan Hitlerin talutusnuorassa ja tuhoatte neuvostokansan rauhallisia kyliä ja kaupunkeja. Teidän herrojenne veriset pyydet ovat aina olleet sopusoinnussa hitleriläisten kanssa. Nyt siitä tehdään loppu. Työläiset ja talonpojat kapinoivat useilla paikkakunnilla Suomessa. Suuremmissa asutuskeskuksissa ei ole voitu jakaa leipäannoksia viimeksi kuluneella viikolla. Me tulemme toimittamaan Suomen työtätekeville leipää. Me tulemme vapauttamaan työläiset ja talonpojat hitleriläisten rautakoron alta. Niin kuin vapautamme heidät omienkin herrojenne kapitalistisesta ikeestä. Samalla kun neuvostokansa työntää inholla luotaan kapitalistien valheet, se ymmärtää, miten teitä Suomen sotilaita on verisesti petetty. Teidän on aika tietää tosiasiat. Että me ojennamme Teille ystävän käden vielä senkin jälkeen, kun käytännöllisesti katsoen olette meidän armoilla, todistaa vain sitä tosiasiaa, ettemme vihaa niitä, jotka tahtovat tunnustaa tietämättömyytensä ja astua sosialistisen, suuren Venäjän työtätekevien riveihin.

Upseeri oli tyytyväinen itseensä. Samalla kun hän tuijotti kiinteästi Paavolaa sinä aikana, minkä tulkki tarvitsi esityksen kääntämiseen, hän suorastaan loisti pöytänsä takana. Hänelle näytti tuottaneen suurta mielihyvää todeta, miten kansantajuisesti hän oli osannut selittää vangille yleismaailmallisia näkymiä.

Paavola istui kuulustelijoittensa edessä tutkien repaleista housun polvustaansa. Ilmekään ei muuttanut hänen likaisilla kasvoillaan. Tosiaankin. Ellei

hän olisi räpytellyt silmiään, ei olisi luullut, että hän on ihminen. Lihaa ja verta.

Upseeri oli loistavalla tuulella. Hänen mustat silmänsä paloivat veitikkamaista tulta. Hän rapsuteli kynällä korvallistaan, kääri tupakkaa ja silloin tällöin merkitsi muistiin kuulustelun kulkua vuoro-keskustelun tulkin kanssa jatkuessa:

— Oletteko saanut ruokaa?

— Kyllä tarjottiin.

— Maistuiko?

— Ei oikein.

— Miksi ei ruoka maistunut? Ikävä vaimoa. Vai?

— Kentiäs.

— Turhaan surette. Ei maailma lopu tähän. Sitä on mittaamaton ala selkänne takana. Suuri, kaunis maa. Siellä on ruokaa, joka maistuu. Siellä on — näin meidän miesten kesken sanoen — naisiakin.

Tulkki ihan madalsi ääntään sanoessaan "näin meidän miesten kesken" kuten näytti upseerikin tehneen.

Paavola puri hammasta niin, että hänen leukape-ränsä tärisivät. Hän tunsu todella pyhää vihaa kuulustelijoittensa kohtaan. Hänen toivottoman surunsa kohde: sieluunsa suurentunut kuva vaimostaan, oli rinnastettu rivouksiin. Hän oli valmistautunut pieksettäväksi ääntään päästämättä, mutta ei osannut odottaa saavansa sylkyä päin silmiään.

— Te myönsitte äsken, jatkoi tulkki, kuinka väärä teko on ryöstää naapurilta koti. Mitä arvellette. Oliko oikein, kun suomalaiset hyökkäsivät hitleriläisten kanssa ryöstämään rauhallisia kotejamme?

— Oikein tai väärin, se ei ole minun asiani, murahti Paavola tuskin kuuluvasti.

— Mikä sitten oli teidän asianne? Täytyyhän ihmisellä olla teoilleen jokin syy.

— Sotilaan asia on tapella, tiuskasi Paavola. Hän oli ärtynyt ja sen näyttivät huomanneen kuulustelijatkin. Niinpä tulkin seuraava kysymys olikin Paavolalle täysin odottamaton.

— Kauanko te tappelitte?

— Pari viikkoa.

— Mitä teitte ennen tappelemista?

— Olin kotirintamalla.

— Mitä teitte kotirintamalla?

— Ajoin autoa.

— Missä?

— Mikkeliissä.

— Mitä kuljetitte?

— Herroja.

— Erittäin mielenkiintoista. Olette kaksi viikkoa autonkuljettajana. Työskentely ei teitä miellyttänyt. Päätitte lähteä sotaan. Roskaa. Valetta kaikki.

— Upseeri ei usko teidän puheitanne, ehätti tulkki väliin oman mielipiteensä. Minä varoitan teitä. Puhukaa totta.

— Uskoo tai ei. Se on hänen asiansa.

— Älkää olko röyhkeä. Teille voi koitua ikävyyksiä, sanoi tulkki.

— Ei ole enää mitään menetettävää. Ja jos kerran teille ei kelpaa se, mitä sanon, pankaa toimiksi. Jos minun on kuoltava...

— Hiljaa!

Paavola istui tuolillaan seuraamatta kuulustelijoi-
tansa. Hän ei huomannut tulkin käden heilahdusta
saadessaan avokämmenellä suoritettun sivalluksen
kasvohinsa. Lyönti oli niin nopea ja raju, ja tie-
tämättä pitää varaansa Paavola paiskautui seinää
vasten ja valui siitä lattialle. Tuoli kaatui hänen
päälleen.

Tulkki seiso Paavolan jaloksissa kalpeana ja sa-
nattomana. Hänen näytti tekevän mieli potkaista
lattialla körmöttävää vankia, mutta niin pitkälle
hän ei sentään uskaltanut mennä. Hän oli jännittä-
nyt lihaksensa lyöntiä varten, joten nyt, kun jän-
nitys oli lauennut, hän vapisi. Nähtävästi tietä-
mättä itsekään, mitä hänen pitäisi tehdä korsussa
vallitsevan hiljaisuuden aikana, hän kaivoi taskus-
taan kammun ja alkoi kammata harvenneita hiuk-
siaan.

Paavola kompuroi jaloilleen kuulustelijoiden seur-
ratessa hänen pienimpääkin liikettään. He näkivät
Paavolan horjuvan hapuillensa tasapainoa. Mutta
vihdoin vanki suoristi jyrkän vartalonsa täyteen
pituutensa. Hän kääntyi päin tulkkia, työnsi leu-
kansa ulos hartioistaan ja sylkäisi veren suustaan
sekä sihahti.

— Perkeleen äijä, tapa kiduttamatta. Tai lyö
niin kuin miestä lyödään.

Paavolan asenne oli niin uhkaava, että tulkki pe-
räytyi vaistomaisesti askeleen ja alkoi kopeloida
pistoolilaukkuaan.

— Antakaa olla, rauhoittukaa, tuntui kapteeni
sanovan tulkille tiukalla äänellä. Samalla hän viit-
tasi Paavolalle painua omaan nurkkaansa.

Paavola kääntyi korsun lattialla niin, että hä-
nen selkensä jäi tulkkiin päin. Siinä hän seiso
hetken voimattoman vihan ja katkeruuden raadel-
lessa hänen tuntoaan. Hän ei pelännyt kuole-
maansa. Se, että tulkki haparoi asettaan, ei teh-
nyt Paavolaan pienintäkään vaikutusta. Hän oli
valmistautunut kuolemaan kuluneiden vuorokausien
aikana niin monta kertaa ja melkein koskettanut-
kin sitä ammutulla ruumiillaan. Siitä johtui hänen
halveksiva asenteensa hengettömyyteensä, joka kui-
tenkin oli väistämätön tosiasia, kuten Paavola oli
useaan otteeseen sitä korostanut Räihälle. Hetkellä,
jolloin hän jo vapisi, aivan kuin vihollisen kurkku
olisi hänen kouransa puristuksessa. Kun hän ei
nähty mitään muuta kuin punaista silmissään, ja
kun järjetön ääni kehoitti häntä hyökkäämään, hän
perääntyi kapteenin viittauksesta. Elämä mittasi
voimakkuutensa Paavolassa muutaman silmänrä-
päyksen aikana. Se ei katsonut sillä kertaa voivansa
perääntyä. Sillä oli vielä tehtävä Paavolalle. Vii-
meinen, jolla oli jotain tekemistä hänen mennei-
syyteensä.

Hän oli voitettu ja lyöty. Sen hän tunsu. Hän
tunsi myös veren maun suussaan. Vielä kerran hän
sylkäisi, ennen kuin nosti tuolin jaloilleen. Kun
hän istuutui sille, hän nieli suuhunsa tihkuvaa
verta.

Nyt kannattaa siirtyä entistä parempaan Pauligin kahviin

HUOMIO 340:-

SINETTI 310:-

HUOMIO ja SINETTI ovat voimakkaita laatuskoituksia,
ne tarjoavat Teille voimakkaan kahvinautinnon. Silti ne ovat
nyt entistä huokeampia.

P A R A S T A P A N N U U N
-tietysti PAULIGIN

PAULIG ON HYVÄN KAHVIN TUOTTAJA JO VUODESTA 1876

Kuulustelu jatkui.

— Te olitte siis Mikkeliissä autonkuljettajana?

— Olin.

— Missä yksikössä?

— Se oli Päämajalle alistettu autokomppania.

— Mikä oli postiosoitteenne?

— Kpk. I/3211.

Paavola kertasi mielessään olemattoman postiosoitteen numerot ja painoi ne mieleensä. Hänen vastauksensa oli selkeä ja takertumaton.

— Miksi lähditte rintamalle?

— Oli pakko.

— Miksi?

— Panin upseeria turpiin.

— Miksi löitte esimiestänne?

— Ryyppäsin yön. Parakille mennessäni en huomannut häntä tervehtiä. Uhkasi viedä päävartioon. Silloin löin.

— Toveri luutnantti. Vanki puhuu totta. Olemme tietoisia siitä, että Suomen armeijassa on kapinanhenkeä upseeristoa vastaan, selitti tulkki ja käänsi sen suomeksi.

Lomake toisensa jälkeen karttui upseerin pöydälle. Niihin oli jo sisällytetty Paavolan henkilötiedot. Lähimpien omaisten nimet, syntymäajat ja -paikat. Välimatka kodista lähimpään kauppaan, kouluun ja kaupunkiin. Kaikkien muistissa olevien sukulaisten poliittiset mielipiteet, toiminta suojeluskunnassa tai muissa aatteellisissa riennoissa. Omaisuus. Eriteltynä puvut, polkupyörät ja muu irtain omaisuus. Karjan laatu, tuotto ja lukumäärä, sekä niiden yhteinen rahaksi arvioitu summa.

Päämajan herroja ei Paavola tuntenut. Hän oli ajanut vain autoa. Ja koska herrat yleensä istuivat takapenkillä ja hänen autossaan oli luodin kestävä lasi erottamassa kuljettajaa kyydittävistä, ei puhekan kantautunut hänen korviinsa.

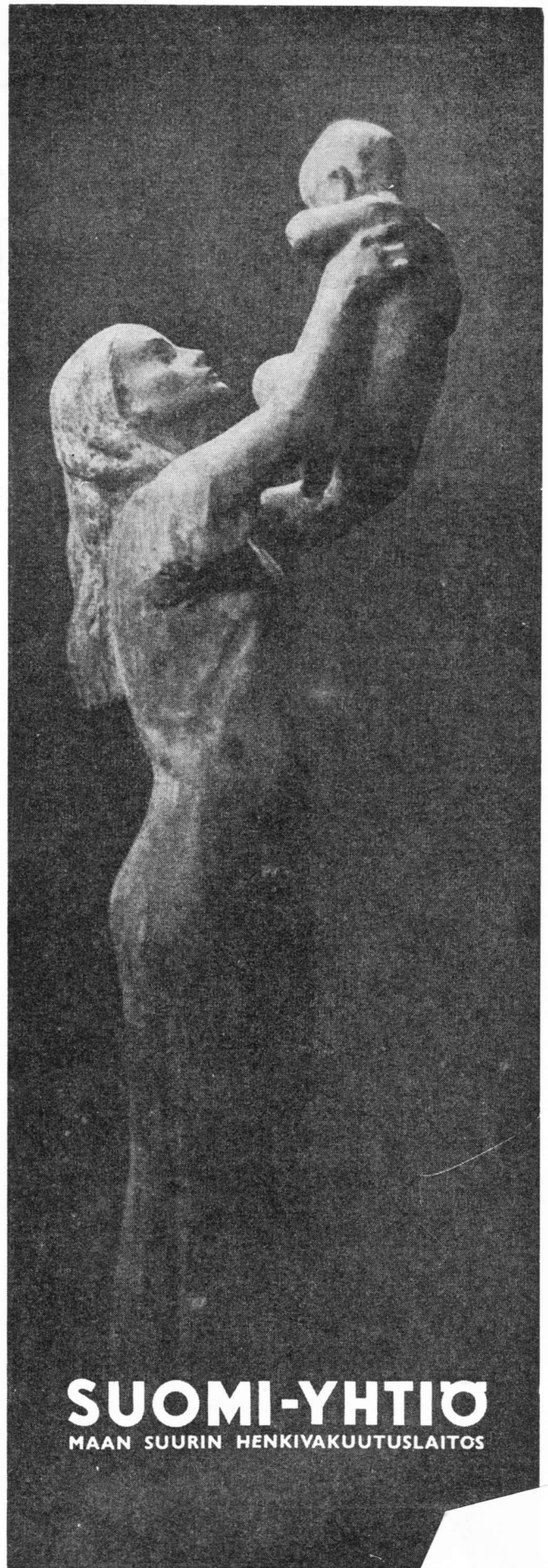
Illan hämärtyessä he söivät kolmisin. Paavolalla oli jo nälkä, mutta paistetussa hirssipuurossa oli niin pistävä haju ja maku, ettei hän voinut sitä syödä. Sen sijaan hänelle maistui voileipä, suolakurkut ja säilötty kala tomaattikastikkeessa. Ateriensa päätteeksi hän joi sokeroidulla teellä laimennuttua votkaa.

Kuulustelijoiden mieliala oli mitä parhain. Upseeri kyseli vangilta jokapäiväiseen elämään liittyviä pikku asioita ja kertoi muutaman mehevän vitsinkin. Paavolakin sai suupieleensä jonkin näköistä virnettä. Ei vitseille. Ainoastaan se hymyilytti Paavolaa, kun upseeri taputti käsiään omalle jutulleen.

Tulkki oli saanut tyydytettyä lyömisenhalunsa. Hänen henkilökohtainen velkansa oli maksettu. Suku sai tasata miespolven vihan ja katkeruuden. Tasoissa oltiin. Paavola sai polttaa tulkin henkilökoh-
taisia savukkeita.

Tasan kaksitoista tuntia kesti kuulustelu, ruokailuaika mukaan laskettuna. Paavola ei kertaakaan seonnut puheissaan kuulustelun aikana. Seinnä vasten painautuneena, lyötynä ja ruumiinsa yltävää pakotusta tuntien hän oli kuin peto luolansa suulla: valmis puremaan oikealle ja vasemmalle.

(Jatkuu)

SUOMI-YHTIÖ
MAAN SUURIN HENKIVAKUUTUSLAITOS

33555

Antrasiittia — koksia — kivihiihtä

OULU
JALANDER CO

Suomen laivanselvittäjä-
ja laiva-
meklari-
liiton
jäsen

Suomen hiilikauppiait-
ten yhdistyksen jäsen

A. JALANDER & Co OY

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIIKE

**LUOVUTA VERTA
PELASTA IHMISHENKI**

Suomen Punaisen Ristin Veripalvelu

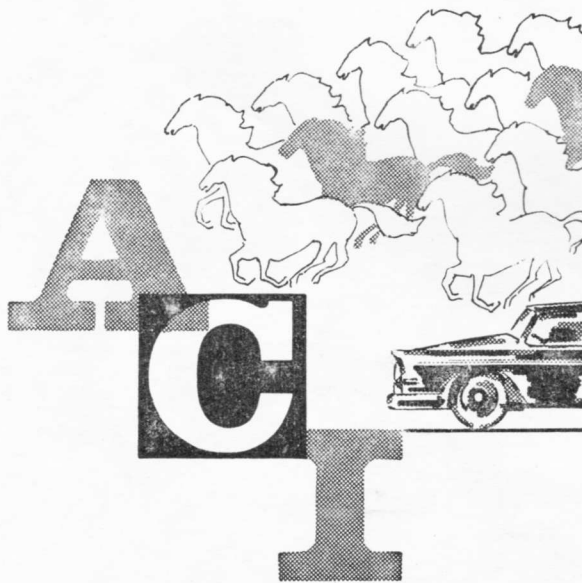
JOMO

ORION

auttaa jos jomottaa

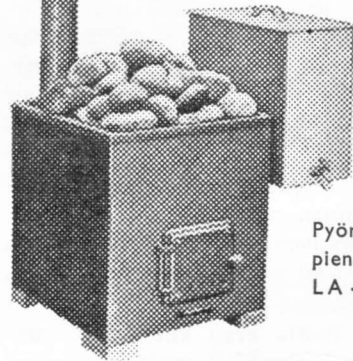
*Apteekeista
ilman
reseptiä*

**SAUNA LÄMMIN 1/2 TUNNISSA
REPOLA- tai PÄÄSKY-KIUKAALLA**

- kiukaita voidaan lämmittää kylvyn aikanaikin, joten löyly ei lopu koskaan kesken
- ei häkää, nokea eikä kitkua
- puunkulutus vähäinen
- helppo asentaa paikoilleen

HINNAT: 11.800:- — 24.500:-

Pyöreä PÄÄSKY-KIUKAS
pieniin saunoihin — REPO-
LA-KIUKAS suurempiin.

PÄÄSKYNIEMEN TELAKKA JA KONEPAJA

Pääskylahti, puhelin Savonlinna 23 13 tai
Helsinki 13 100

”Kaikki menee ohitse”

TEIKARIN taistelujen aikana kesällä 1944 jouduin komentopaikaltani Vilaniemen kartanosta lähettämään erään käskyn Melansaassa silloin tappelua johtaneelle kapteeni Hoikkalalle.

Käskey oli senluontoinen, että jouduin lähettämään asialle lähettiupseerini, luutnantti Palosaaren. Hän lähti moottoriveneellä matkaan, mutta aivan lähellä Melansaarta hyökkäsi parvi venäläisiä Il-koneita pudottaen lastinsa veneen niskaan. Näytti aivan siltä, että vene varmasti häviää olemattomiin, koska vesi kuohui joka puolella sen ympärillä.

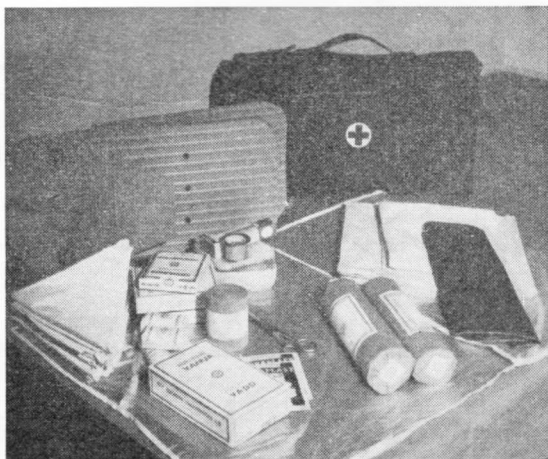
Jälkeenpäin kertoi eräs saksalainen ylivääpeli, joka oli saksalaisen tykistön johtajana Melansaaressa, seuraavaan tapaan:

— Kummia sotilaita nämä suomalaiset. Tuli yksinäinen vene, venäläiset pommittivat ja vene peittyi näkyvistä kuohuihin. Kun mylläkkä oli ohitse, ajoi vene kaikessa rauhassa rantaan. Sen keulassa istui upseeri roikotellen jalkojaan veneen reunalla ja laulellen: ”Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei — — —!” (”Kaikki menee ohitse . . .”)

E. Tulikoura

Jokaisen vastuuntuntoisen autoilijan varusteisiin kuuluu asianmukaisesti suunniteltu

ENSIAPUPAKKAUS

Isompi, kylästetystä pressukankaasta

Saatavana myös pienempiä, keinoahasta valmistettuja.

Autoilijoiden ensiapupakkauksia myyvät

SUOMEN PUNAISEN RISTIN

piirit ja osastot kautta maan

TOIMITUKSEN PALSTA

Kuluvan vuoden ensimmäisessä numerossa saattoi lehtemme toimitus arv. avustaja- ja lukijakuntansa tietoon ne tarkoitukset, joiden toteuttamiseen aikakauslehteä ”Kansa taisteli — miehet kertovat” julkaiseva Sotamuisto-yhdistys pyrkii.

Tämän jälkeen on toimituksemme puoleen usein käännetty maininnalla, että maassamme ilmestyy — paitsi sisäisinä järjestölehtinä samoihin päämääriin pyrkiviä (Reservin Upseeri, Sotilasaikakauslehti, Kylkirauta, jne) myöskin aikakauslehtenä myöhemmin ilmestymään ryhtynyt ”Peitsi”-niminen lehti, ja kun näin on, eivätkö molemmat aikakauslehdet ”Kansa taisteli — miehet kertovat” ja ”Peitsi” voisi yhtyä ja näin yhdistynein voimin pyrkiä toteuttamaan toisiaan niin läheisesti sivuavia tarkoituksiperiään.

Edellä esitetyt huomautukset eivät ole tulleet lehtemme toimitukselle yllätyksinä.

Lehtemme laajaa avustaja- ja lukijakuntaa ajatellen toimitus katsoo asialliseksi tiedottaa, että kysymys näiden vm. aikakauslehtien yhtymisestä on ollut lehtemme taholla vireillä jo siitä lähtien, kun aikakauslehti ”Peitsi” aloitti ilmestymisensä, sekä että tästä asiasta on mm. käyty neuvotteluja jo viime keväästä saakka ja ne ovat edistyneet monessa suhteessa myönteisessä mielessä, mutta eivät ole valitettavasti päättyneet myönteiseen ratkaisuun, kuten seuraavasta ilmenee.

Lehtemme erittäin suureksi paisumaan ehtinyt tilaajamäärä on katsottava suoranaiseksi ilmaukseksi siitä, että lehden sisältö on täyttänyt ne toiveet, mitä sen otsikko lukijakunnalleen lupaa. Samoin on lehden nimen rajoittaman aihepiirin puitteissa saapuneitten julkaisukelpoisten kirjoitusten määrää, se kun jo tällä hetkellä takaa lehden ilmestymisen noin 3—4 vuodeksi eteenpäin, pidettävä ilmauksena siitä, että sodassa mukana olleet ja ajassa kyllin kauaksi silloin eleyistä tapahtumista jo etäännyttämään ehtineet katsovat velvollisuudekseen kiinnittää nousevan polven huomion siihen isänmaallista uhrimieltä uhoavaan maanpuolustushenkeen, joka ilmeni satojen ja tuhansien rintamamiesten yksityisissä teoissa ja joista koostui tulos, joka itsenäisyytemme pelasti.

Nämä tosiasiat riittänevät jo osoittamaan, että Sotamuisto-yhdistyksemme ei löydä perusteltua syytä muuttaa lehtemme nimeä, kuten toinen neuvottelupuoli yhtymisen edellytyksenä vaatii. Tähän vaatimukseen, varsinkaan sen jälkeen, kun aikakauslehti ”Peitsi” ei näytä enää nojaavan toimintaansa kaikkien niiden järjestöjen tukeen, jotka se taipaallelle lähtiessään lukijakunnalleen tiedotti, ei yhdistyksemme hallitus, lehtemme laajan avustaja- ja lukijakuntansa teoin perusteltuja ilmaisuja arvostaen, ole voinut suostua.

WILJO BYSTRÖM & CO OY

OULU

Onnittelu SOTAINVALIDI-ADRESSILLA on huomaavaisuuden osoitus, joka aina muistetaan.

Adresseja saatte pankeista, osuuskas-
soista, kirja- ja paperikaupoista, osas-
toistamme kautta maan sekä suoraan
meiltä.

SOTAINVALIDIEN VELJESLIITTO

Kukkasrahasto

HELSINKI, Kasarmikatu 34 A. Puhelimet 66 90 08
ja 627366

Länsisaksalaisia

ADLER

kirjoituskoneita myy
OY KONTTORIKESKUS
Häki Aleksii 19. A.

OY EPILÄN NAHKATEHDAS AB

E P I L Ä

Oy **CARBONEX** Ab

- Hiili- ja kalkiopaperia
- Monistusvahoja
- Värinahoja ym

Lauttasaarentie 54 puh 673173

IRTOKANNET

"Kansa taisteli — miehet kertovat" -lehden vuosikerran 1958 irtokansia on edelleenkin saatavissa 150 mk:n hinnasta tilauskonttorista Helsinki, Korkeavuorenkatu 28.

VOITKOS SEN VIELÄ SELKEÄMMIN SANOA

VIIME sotiemme tunnetun komentajahahmon "Papan" Erkki-poika pyrki n. 10 vuotta sitten oppilaaksi Kadettikouluun ja lähetti tässä mielessä isänsä tietämättä hakupaperit asianomaiseen paikkaan. Mutta koska hän ei ollut ehtinyt vielä asevelvollisuuttaan suorittaa, ilmaisi hän sotilaalliset edellytyksensä suunnilleen seuraavaan tapaan:

"Kutsunnassa hyväksytty. Asevelvollisuuttani en ole suorittanut, mutta katson, että kasarmien takapihalla 18 vuoden aikana saamani sotilaskoulutus on rinnastettavissa siihen koulutukseen, minkä varusmies ehtii nykyään saada 9 kuukautta kestävän palvelusajan kuluessa."

TÄMÄN NUMERON KIRJOITUKSET

Aino Marja Räsänen-Lemaitre KELLO 3.30	33
Reino Lämsä PIIRI PIENI PYÖRII	38
Leo Y. Helle JUHANNUSAATON PARTIO	42
J. Nurmi MOTTI MOTISSA	45
Niilo Kenjakka TAIPALEENJOELLA TAMMIKUUN LOPULLA 1940	47
V. Arrela SISSIEN SOTAA	51
Y. S. Partanen "TÄLLÄISTAKO ON KUOLLA"	55
Matti Mikkola KOHTALON SAATTO III	58
TOIMITUKSEN PALSTA	61

KAJAANI OY

Kova tuontikoksi on edullisinta käyttää, koska se

- palaa kauan ja tasaisesti
- jättää tuskin lainkaan tuhkaa ja kuonaa
- on lämpöarvoltaan ylivoimaisesti tehokkaampaa kuin muut kokosilaadut
- on laadultaan tasaista ja aina ensiluokkaista

Lajittelulaitoksistamme saatte sen juuri haluamanne kokoisena

Toimitamme myös

**LÄMMITYSÖLJYÄ
KIVIHIILTÄ
ANTRASIITTIA**

Oy AIMO LINDGREN Ab

Aleksanterinkatu 48 B Helsinki Puhelin 13 913

Anna lisää

eSSes jääkalaa

eSSes kalapakasteet sopivat lapsillekin, koska niissä **ei ole ruotoja**. Mutta **vitamiineja sitäkin runsaammin**. Ja ne **maistuvat niin hyviltä**.

eSSes vihannes- ja marjapakasteista äiti valmistaa monia kesän herkkuja lapsilleen. Muhennoksia, keittoja, salaateja ja mustikkamaitoa jälkiruoaksi tai mansikoita tai...

eSSes **kalapakasteita**
silakkaa, puna-ahventa, punakampelaa, koljaa, turskaa ja viitinkiä

eSSes **vihannespakasteita**
sekavihanneksia, pinaattia, herneitä, kukkakaalia, papua, porkkanaa, tilliä ja persiljaa

eSSes **marjapakasteita**
mansikkaa, mustikkaa, mustaherukkaa ja puolukkaa

SUOMEN SÄILYKE Oy
TURKU

eSSes pakasteet ovat tuoretakin tuoreempia

Turskaa ja sieniä

- 1 pkt eSSes-turska- tai koljafilleitä
- 1 prk herkkusieniä tai tavallisia suolasieniä
- 2 rkl voita tai margariinia
- 2 rkl vehnä jauhoja
- 1 kkp kermamaitoa

Kala leikataan sulamattomana annospaloiksi ja pannan tulenkestävään vuokaan. Muista aineksista valmistetaan sienikastike, maustetaan se ja kaadetaan kalapalojen päälle vuokaan. Kypsennetään vuoka uunissa ja tarjotaan keitettujen perunoiden tai perunamuhennoksen kera.

RAKENTAKAA

tehokkaammin,
helpommin, huokeammalla

ENSO
TUOTE

Valtaosa yhtiömme kotimarkkinatuotteista on tarkoitettu auttamaan suomalaisen rakentajan työtä. Tuotteittemme valmistuksessa noudatamme selvää linjaa: Niiden on täydellisesti sovelluttava Suomen oloihin; niiden on oltava korkealaatuisia, mutta kuitenkin hinnaltaan huokeita; niiden on annettava käyttäjälleen mahdollisimman suuri hyöty. Rakennustarvikkeemme ovatkin jo käytössä kaikkialla maassa. Varsinkin puurakenteisten talojen seinät eristetään usein huokoisella INSULIITTI- ja SALPA-kuitulevyillä sekä KOTKA-alumiinieristyspapereilla, tapetoidaan ENSO- tai PANKA- tapetilla. Tiivistämiseen käy-

tetään myös KOTKA-vuoraushuopia ja -papereita. Sisäkattoihin kiinnitetään uurrettuja SALPA-kattolaattoja tai INSULIITTI-akustiikkalaattoja. Rakentajien jakamattoman suosion ovat myös saavuttaneet ENSO-ovet sekä nykyaikaisena keveänä rakennusaineena tunnettu KOVA-INSULIITTI-levy.

ENSO-keittiönkalusteet ovat verrattomat perheenäidin työn helpottajat ja jouduttajat. Keittiön työskentelypöytien taustojen sekä muiden kosteudelle alttiiden seinäpintojen päällystys kauniilla ja kestäväällä ENSO-laattalla lisää myös osaltaan viihtyisyyttä ja hygieenisyyttä rakennuksissa.

Enso auttaa rakentajaa

ENSO - GUTZEIT OSAKEYHTIÖ